

له و عدو تر عمله

په افغانستان کې د اداري فساد پر
وړاندې د مبارزې ژمنو ته ځغلنده نظر

د رویتیا نړیوال سازمان له واحد لید لوري سره، یو نړیوال حرکت دی: هغه نړی چې په هغه کې دولت، سوداگریزې چارې، مدني ټولنه او دخلکو ورځنی ژوند له فساد څخه پاک او خوندي وي. موږ په ټوله نړی کې د (۱۰۰) څانگو او په برلین کې د یو سکرتریت په درلودلو سره د فساد پر وړاندې مبارزې لارښوونه کوو، څو دغه لید لوری په واقعیت بدل کړو.

له ۲۰۰۱ کال را په دېخوا، رویتیا نړیوال سازمان د افغانستان په دولتي ادارو کې د لاریات رویتیا او حساب ورکولو په موخه، د کمپاینونو په لار اچوولو له لارې په اداري فساد ضد موضوعاتو اخته دی. له ۲۰۱۴ کال را هیسې، د رویتیا نړیوال سازمان په افغانستان کې له مدني ټولني مؤسیسو، «د افغانستان رویتیا څار» سره په ساحه کې مرسته کوي.

www.transparency.org

تحقیق او تتبع: ویکتوریا جینیت، الیسن متیوز، ادريس اربب، محمد نعیم شینواری

Printed on 100% recycled paper.

ISBN: 978-3-96076-031-3

© Cover photo: iStockphoto.com/Mle Ahmt

Except where otherwise noted, this work is licensed under CC BY-ND 4.0

په دې رپوټ کې د کره او دقیقو معلوماتو د څېړنې لپاره هر اړخیزه هڅه شوې ده. ښایي د ۲۰۱۶ میلادي کال د سپتامبر تر میاشتې پورې په نوموړي رپوټ کې ټول معلومات کره وي. خو د نړیوالې رویتیا سازمان په نورو برخو او نورو موخو لپاره له هغه څخه د کټي اخستلو د پایلو مسؤولیت په ځان نه مني.

دغه رپوټ د آلمان فدرالي جمهوریت د اقتصادي همکارۍ او پراختیا وزارت په مالي ملاتړ برابر شوی، خو د محتوا مسؤولیت یې یواځې په جوړونکي پورې اړه لري. د آلمان فدرالي دولت په راپور کې په درج شویو څرگندونو او نظرونو کې ونډه نلري.

With financial support from the

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

د مطالبو لړ ليک:

۲	مننه
۳	سريزه
۵	۱. د دولت له فساد سره د مبارزې ژمنو ته ځغلنده نظر
۵	له اداري فساد سره د مبارزې د ژمنو پيژندنه
۶	له اداري فساد سره د مبارزې د ژمنو د لمریتوبونو دلبندي
۷	د لمریتوبونو د دلبندي شويو ژمنو په هکله د معلوماتو را ټولول او انسجام
۸	۲. د لمریتوبونو دلبندي شوي ژمني
۱۱	۳. موندني او سپارښتني
۱۱	بنسټيزه چوکاټ
۱۲	عدلي او قضايي اصلاحات
۱۳	د ملکي خدمتونو انسجام او د عامه خدمتونو وړاندې کول
۱۴	د تدارکاتو روڼتيا
۱۴	د مدني ټولني ونډه اخستنه
۱۵	د سوداگرۍ وده
۱۶	استخراجي صنايع
۱۶	د دونهانو (تمويل کوونکو) مرسته
۱۸	سرچيني او ماخذونه
۲۲	لومړۍ ضميمه: د لمرې ټوبونو دلبندي شويو ژمنو په هکله د اطلاعاتو جدول
۳۹	دويمه ضميمه: د گډون کوونکو پروفایل
۴۲	دريمه ضميمه: له اداري فساد سره د مبارزې د ۵۰ ژمنو لست

مننه

له ټولو هغو کسانو چې د دغه رپوټ په برابرولو کې یې برخه اخستې ده (له مرکو شویو او د روڼتیا غونډې د گډونوالو په شمول) د زړه له کومې مننه کوو او کور ودانۍ ورته وایو. همدارنگه د افغانستان دولت له لوړ رتبه چارواکو هم خاصه مننه کوو چې د دغه رپوټ د برابرولو په موخه یې کورني (داخلي) کارونو اسناد له مور سره شریک کړل.

سرريزه:

د افغانستان د ملي يووالي حکومت د ۲۰۱۴ کال په سپتامبر مياشت کې په کار پيل وکړ او د افغانستان خلکو سره يې د بدلون ژمنه وکړه. د اداري فساد له منځه وړل د دغه حکومت د اصلاحاتو د اجندا^۱ په لومړۍ کرښه کې شتون درلود، ځکه افغانان په دوامداره توګه فساد ته د يوې بنسټيزې ستونزې په توګه چې هيواد يې ترې اغېزمن دی ګوته نيولي ده.^۲

له ۲۰۱۴ کال راهيسې، د ملي وحدت حکومت له اداري فساد له منځه وړلو لپاره له پنځوسو زياتې ژمنې کړي.^۳ دغه ژمنې د فساد بېلا بېلې بڼې له ځان سره لري، له زياتو سکتورونو تيريري او يو شمېر مؤسسي او ميکانيزمونه پکې شامل دي. د اصلاحاتو لورې ليد جنجالي، له معلوماتو تش او زياتره ګيچ کونکي دي.^۴ د ملي وحدت حکومت له ۲۰۱۴ کال څخه را په دېخوا هغه وخت چې د هيواد اداره يې تر لاسه کړه له زياتو ننگونو سره مخ دی.

لکه څنګه چې امنيتي حالت په افغانستان کې ورځ په ورځ مخ په خرابېدو دی،^۵ د ملي يووالي حکومت او نړيواله ټولنه هڅه کوي چې په لومړي قدم کې له ويره اچوونکو او وسله والو سره د سولې پروګرام ته پراختيا ورکړي او اور بند تضمين کړي.^۶ فساد د نا امنۍ د زياتېدو سبب ګرځي او د ملي يووالي حکومت وړتيا د زياتو لومړيتوب ورکړ شويو اصلاحاتو د عملي کولو (د اداري فساد سره د مبارزې د اصلاحاتو د اجندا په ګډون او ددې سربيره مسئلو) پر وړاندې کمزوری کوي. په دې برخه کې د اداري فساد مخنيوی يوازي يو مطلوب هدف نه بلکې يوه ستراتيژيکه اړتيا هم ده.

د مدني ټولني ونډه اخستل او ګډون د اداري اصلاحاتو په کلیدي برخو کې، د فساد ضد مسئلو په هکله د اغېزمن مشارکت تدبيرونو د نه شتون له کبله، سخت دی.^۷ سربيره پر دې، موثقي او د باور وړ ديتا او اطلاعاتو ته لاس رسې ډېر ګران کار دی. دې مسئلې په خپل وار سره د مدني ټولني وړتيا د يادو ژمنو په وړاندې د پرمختګ د څېړنې او د دولت او نړيوالي ټولني سره د کلیدي اصلاحاتو پورې تړلي مسئلو په برخه کې مرستې، د زياتو خنډونو سره مخ کړي ده. هغه رپوټونه چې د ټولو واک کې دي، له اداري فساد سره د ملي يووالي د حکومت د مبارزې د اصلاحاتو اجندا لرونکي نه دي بلکې د تدريجي رپوټ ورکولو ميتود يا ميکانيزمونه دي، چې له اداري فساد سره د ملي وحدت د حکومت د مبارزې د خبرونو د محوري - پېښو ماهيت څرګندوي.^۸

په دې برخه کې د روڼتيا نړيوال سازمان له اداري فساد سره د مبارزې هغه ژمنې چې د ملي يووالي حکومت په تېرو دوو کلونو کې څرګندي کړې، تنظيم او څېړلې دي او هغه ژمنې چې د هغې په سرته رسولو احتمالاً په افغانستان کې له اداري فساد سره په مبارزه کې واقعي پرمختګ را منځته کيږي، لومړيتوبونه ډلبندي کړي دي.

دغه رپوټ چې د مدني ټولني، د افغانستان سوداګرو، د افغانستان د دولتي ادارو او بين المللي/نړيوالي ټولني متخصصو کسانو د نظرياتو (inputs) پر بنسټ جوړ شوی د نړيوالي روڼتيا د سازمان د موندنو او د لومړيتوبونو د ډلبندي شويو ژمنو په وړاندې د ملي يووالي د حکومت د پرمختګ پر بنسټ د ټولو اطلاعاتو او خبرتياوو ټولګه (مجموعه) ده.

^۱ غني (د ۲۰۱۶ کال د سپتامبر ۲۹ مه)

^۲ په ۲۰۱۶ ميلادي کال کې هغه افغانان چې په دې نظر وو چې ګواکې هيواد يې په يو ناسم لوري حرکت کوي، اداري فساد يې له بي امنې او بي کاري وروسته دريمه لويه ستونزه ګڼله.

^۳ ګني ضميمې ته د روڼتيا نړيوال سازمان له خوا د (۵۰) شمېرل شويو ژمنو د ليست د پيداکولو لپاره، مراجعه وکړئ.

^۴ بېلګې په توګه، د ملي وحدت حکومت په دې وروستيو څو مياشتو کې له فساد سره د مبارزې لپاره يو شمېر بنسټونه جوړ کړي چې په حقيقت کې د اداري فساد سره د مبارزې په وړاندې يې د هر بنسټ مسؤليت او ځواکمن تيا ستونزمنه کړي او تر پوښتنې لاندې راوستي ده. د طالبانو له خوا د وسله والي جګړې د بريدونو شمېر له ۲۰۰۱ کال را په دېخوا، د ۲۰۱۶ کال د اپريل مياشت کې په لوړ ترينه کچه ثبت شوی دی. (ملګری ملتونه (۲۰۱۶ کال د جون ۱۰ مه).

^۵ د زيات بحث لپاره د دې رپوټ د موندنو او توصيې برخې ته مراجعه وکړئ.

^۶ د زيات بحث لپاره د دې رپوټ د موندنو او توصيې برخې ته مراجعه وکړئ.

^۸ د ملي وحدت حکومت له اداري فساد سره د مبارزې کومه جامع طرحه نده خپره کړي. د ملي وحدت حکومت له اداري فساد سره د مبارزې سترې ژمنې د (ANPDF)، (SMAF) د لندن او اروپايي ټولني له اداري فساد سره د مبارزې د کنفرانس په اسنادو کې شتون لري (۳ ګني ضميمې ته رجوع وکړئ)

دغه رپوټ د یادو لومړیتوبونو د لاسته راوړلو په ډگر کې د ملي یووالي له حکومت سره د مرستې په خاطر د ملي یووالي د حکومت اقدامات چې د روڼتیا نړیوال سازمان له خوا توصیه شوي په لنډه موده کې له (۶ تر ۱۲ میاشتو) او د حکومت په پاتې موده کې (درې ورستيو کلونو کې) ټاکي.

دغه رپوټ د ملي یووالي په حکومت کې له اداري فساد سره د مبارزې په لمریتوبونو باندې د پوهېدو او دغه راز له مدني ټولني سره د مرستې او همکاري په موخه برابر شوی، څو مدني ټولنه له فساد سره د مبارزې ژمنو د ملاتړ او څارني هڅو ته (چې لمریتوب ورکړی شوی دی) پاملرنه وکړي. او د دې تر څنګ، دغه رپوټ په راتلونکو کلونو کې د دغو ژمنو په وړاندې د ملي وحدت د حکومت د پرمختګ د څېړنې په مقصد د مدني ټولني لپاره د یو اساس او بنسټ د رامنځته کولو په لټه کې دی.^۹ د دغه رپوټ په برابرولو سره د دنړیوالي روڼتیا سازمان غواړي له اداري فساد سره د مبارزې د هڅو^{۱۰} په اړه اطلاعات او خبرتیاوې سره همغږي کړي او دهغو د شریکولو لپاره لاره هواره کړي او په پایله کې د ملي وحدت حکومت او نړیوالي ټولني ته په گوته کړي چې مدني ټولنه باید له فساد سره د مبارزې د اصلاحاتو په نوي کولو پورې اړوند پایلو او د هغو تطبیق ته د لارو چارو موندلو کې جدي ونډه واخلي، دغه رپوټ هغه موضوعات چې لمریتوب او سملاسي پاملرنې ته اړتیا لري په گوته کړي دی.

^۹ دغه رپوټ، د دروڼتیا غونډې د گډون کوونکو د څېړنو (چې د ۲۰۱۶ کال د اگست په میاشت کې جوړه شوي وه) او د هغو مرکو له مخې چې له افرادو، د مدني ټولني له استازو، دولت، سوداګریز سکتور او په افغانستان کې تمویل کوونکو سره د نړیوالي روڼتیا سازمان له خوا تر سره شوي او همدارنګه د Desk research پر بنسټ، د دنړیوال روڼتیا سازمان نظریات منعکسوي.

^{۱۰} په دې رپوټ کې د دنړیواله روڼتیا سازمان له اداري فساد سره د مبارزې په ډگر کې یو شمېر پایلو ته چې د ملي وحدت حکومت یا تمویل کوونکو دوه اړخیزو او څو اړخیزو ادارو له خوا یې لارښوونه کېږي، کره کتنه کړې ده او د دې تر څنګ د نړیوال روڼتیا سازمان له افرادو، د مدني ټولني استازو، دولت سوداګرو او تمویل کوونکو سره خبرې اترې او مرکې کړې دي.

۱. د دولت له فساد سره د مبارزې ژمنو ته ځغلنده نظر:

د رویتیا نړیوال سازمان له اداري فساد سره د مبارزې هغه ژمني چې د ملي یووالي حکومت په تېرو دوو کلونو کې کړي دي، تنظیم او تر څېړني لاندې نیولي دي او یو شمېر محدودې ژمني یې په ډاگه کړي چې د هغو په سرته رسولو سره به په زیات احتمال په افغانستان کې له اداري فساد سره په مبارزه کې واقعي پرمختګ را منځته شي. د رویتیا نړیوال سازمان، دغو ژمنو ته د لمړیتوب ورکولو، د ملي وحدت د حکومت له خوا د هغو د عملي کولو او د مدني ټولني د ملاتړ او نظارتي هڅو لپاره سپارښتنه (توصیه) کوي. د نړیوال رویتیا سازمان Desk research سرته رسولی او په هیواد کې بېلابېلې همکټي اداري او افراد د ددې ژمنو د لمړیتوب ورکولو په پروسه کې شریک کړي دي.

د اداري فساد سره د مبارزې د ژمنو پېژندنه

په لمړي سر کې، د نړیوال رویتیا سازمان د ملي وحدت د حکومت اوسنی ژمني له اداري فساد سره د مبارزې د پالیسیو له مخې را ټولي کړي دي.

- د اصلاحاتو او «په ځان بسني د ریښتیني کولو» لپاره د جمهور رئیس غني د ۲۰۱۴ کال لړلید، چې د «توکيو دوه اړخیزه حساب ورکولو چوکاټ» پراخوي^{۱۱}. دغه دوه سندونه په «د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه» کې یو کړای شوي دي.^{۱۲}

- جمهور رئیس غني په افغانستان کې له فساد سره د مبارزې په کنفرانس (د ۲۰۱۶ کال د می میاشت) کې د اروپایي ټولني هیأت ته، د لوړې په مراسمو کې په خپلو خبرو کې له سره فساد د مبارزې ژمني وړاندې کړي.^{۱۳}

- د افغانستان د هیواد بیانیه، د ۲۰۱۶ کال د می د میاشتې په ۱۲ مه نېټه، په لندن کې له فساد سره د مبارزې په سر مشریزه غونډه^{۱۴} او په لندن کې له فساد سره د مبارزې په سر مشریزه غونډه کې د غني مقاله.^{۱۵}

- د افغانستان د سولي او پرمختیا ملي چوکاټ^{۱۶} چې د افغانستان په اړه د بروکسیل د کنفرانس لپاره جوړ شوی وو.^{۱۷}

په ټولیز ډول، نړیواله رویتیا له اداري فساد سره د مبارزې شاوخوا (۵۰) ژمني موندلې چې پراخه ساحه کې گروپ بندي شوې دي.

۱. د ځواکمن، حساب ورکونکي او با مسؤلیته حکومتداري پراختیا: په دغو درې ژمنو کې د ملکي خدمتونو اصلاحات، د عدلي او قضایي سکټور اصلاحات او حکومت کولو او تصمیم نیولو کې د مدني ټولني گډول شامل دي.

^{۱۱} د مالي وزارت (۲۰۱۳) د د توکیو دوه اړخیزه حساب ورکولو چوکاټ TMAF

^{۱۲} د افغانستان دولت (۲۰۱۵) SMAF

^{۱۳} غني (۵ می ۲۰۱۶)

^{۱۴} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۵} غني (۱۲ می ۲۰۱۶)

^{۱۶} ۲۰۱۶ کال د سپتامبر مسوده چې د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر په ۵ مه نېټه د بروکسیل په کنفرانس کې به تأیید شي.

^{۱۷} د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر ۵ مه نېټه، بروکسل

۲. د اقتصادي حکومت کولو اصلاح او ښه والی: په دغو ژمنو کې استخراجي صنایع، په شرکت کې د مالکیت روڼوالی، د خصوصي سکتور پراختیا او د ځمکو د غصب خلاف مبارزه شامله ده.
۳. د عامه مالي مدیریت پیاوړتیا: دغه ژمني د تدارکاتو د روڼوالي اصلاح، د مالیاتي چارو روڼوالی، د پیسو مینځلو مخنیوی، د غلا شوي شتمنی بیا لاسته راوړل او افغانستان ته د تمویل کوونکو په مالي مرستو کې روڼوالی، له ځان سره لري.

له اداري فساد سره د مبارزې د ژمنو لمریتوبونه

د روڼتیا نړیوال سازمان په هیواد کې بېلا بېل همگټي ارگانونه او افراد په دې بهیر کې سره شریک کړي خو د ملي یووالي د حکومت د اقدام او دغه راز د مدني ټولني د دوه راتلونکو کلونو د ملاتړ او څارنو هڅو په خاطر له اداري فساد سره د مبارزې د ژمنو لمریتوبونه په گوته کړي.

د روڼتیا نړیوال سازمان په سیمه کې د Inputs یا څرگندونو په لټه کې دی او د همدې دلیل له مخې یې د ۲۰۱۶ کال د اګست په ۲۲ مه نېټه په کابل کې د روڼتیا غونډه جوړه کړه چې په هغه کې د مدني ټولني استازو، د افغانستان دولتي بنسټونو او نړیوالي ټولني گډون درلود. د دغې غونډې موخه له اداري فساد سره د مبارزې د یو شمېر کمو شویو ژمنو چې په افغانستان کې له فساد سره د مبارزې په ډگر کې اغېزمن او کلیدي لمریتوبونه دي، په ډاګه کول وو چې باید په درې راتلونکو کلونو کې (دغه موده د ملي وحدت د حکومت پاتې موده ده) هم وپیلل او تعقیب شي.

د روڼتیا غونډې نه یوازې د اداري فساد په وړاندې د بحث کولو او له اداري فساد سره مبارزې ته د لومړیتوب ورکول شویو برخو په هکله د گډون کوونکو لپاره ښه فرصت برابر کړ بلکې د ملي یووالي حکومت، د مدني ټولني د ډلو، نړیوالو تمویل کوونکو او د سوداګري سکتور اړوند ډلو تر منځ له اداري فساد سره د مبارزې د هڅو په باب د اړیکو د ټینګولو او معلوماتو د شریکولو لپاره یو ښه مناسبت وو.

د شفافیت په کنفرانس کې د مرکه شویو او گډون کوونکو پروفایل په لاندې ډول دی:

۱۵ دولتي کارکوونکي

۱۳ د مدني ټولني استازي

یو کس له خصوصي سکتور څخه

۱۶ کسه له نړیوالي ټولني

په ټولیزه ډول ۳۸ تنه نارینه وو او ۷ تنه ښځو د روڼتیا په غونډه کې گډون کړی و.

د روڼتیا په ټولنه کې د (۵۰) ژمنو لیست د (۳۰) ژمنو په یو لنډ لیست د لاندې معیارونو له مخې کم شو. (۱) آیا ژمنه د ملي یووالي د حکومت په اوسني او راتلونکي فساد سره د مبارزې ژمنو کې شامله ده؟ (۲) آیا ژمنه د ملي وحدت د حکومت او مدني ټولني لپاره یو جدي لومړیتوب دی؟ (۳) آیا د ژمنو بریالی عملی کول په افغانستان کې د واقعي پرمختګ سبب ګرځي؟ (۴) آیا مدني ټولنه پوره او بشپړه ډیټا په واک کې لري چې پرمختګ تعقیب کړي؟ (۵) آیا په افغانستان کې داسې پروسي، شریکان یا همکاران شته خو د ژمنو په وړاندې پرمختګ اندازه او تعقیب کړي؟

۱، ۲ او ۳ معیارونه، د فساد په وړاندې د مبارزې کلیدي ژمني په دې وتوانولي چې په لومړیتوبونو کې ځای ونیسي په داسې حال کې چې ۴ او ۵ معیارونو د روڼتیا نړیوال سازمان په دې قادر کړ تر څو څو ډاډ من شي چې مناسبه ډیټا او داسې همکاران شتون لري چې د مدني ټولني سره په راتلونکو کلونو کې د پرمختګ په تعقیبولو کې مرسته او همکاري وکړي.

د روڼتیا نړیوال سازمان د ۱۳ تنو سره په فردي توګه د مرکو لړۍ هم لري چې د هغې له ډلې څخه دوه تنو یې د روڼتیا په غونډه کې شتون درلود او یو بل تن یې د افغانستان په اړه د بروکسل د کنفرانس څخه دمخه، «د افغانستان د سولې او پرمختیا ملي چوکاټ» مسودې په هکله چې ملي یووالي حکومت جوړه کړې وه، ډیر ژور معلومات درلود.

د فردي مرکز او د روڼتيا د غونډې د مندو په پام کې نيولو سره او د ملي وحدت د حکومت د فساد په وړاندې د مبارزې ټولو ژمنو ته په اشارې سره،^{۱۸} د روڼتيا نړيوال سازمان د ملي يووالي د حکومت د ادارې فساد په وړاندې د مبارزې ۲۲ ژمنې مشخصې کړې دي چې د ملي يووالي حکومت د پلي کولو او د مدني ټولني نظارتي او حمايوي هڅو لپاره په لومړيتوبونو کې ځای نيسي. دا ۲۲ لومړنۍ ژمنې (چې په لومړيتوب کې ځای ورکړل شوي) په خپل وار په اوو برخو ويشل شوي دي چې ددې رپوټ د ادارې فساد په وړاندې د مبارزې د لومړني ژمنې تر عنوان لاندې تشرېح شوي دي.^{۱۹}

د لومړيتوبونو د ډلبندي شويو ژمنو په هکله د معلوماتو را ټولول او انسجام

د مدني ټولني څخه د حمايت لپاره تر څو وتوانېږي چې په راتلونکو کلونو کې د ملي يووالي د حکومت پرمختګ د دغو ژمنو په وړاندې وازروي، د نړيوالي روڼتيا سازمان، هغه معلومات راټول کړي دي چې د ملي وحدت حکومت پرمختګ د هر يوه ۲۲ ژمنو په وړاندې په دوو وروستيو کلونو کې څرګندوي.^{۲۰} په افغانستان کې د اعتبار وړ ډيټا د لاسرسۍ ستونزو ته په کتو سره، د روڼتيا نړيوال سازمان په ځانګړې توګه د افرادو سره^{۲۱} د مرکې په کولو تګلاره کړې او همدارنګه يې هڅه کړې تر څو د روڼتيا د غونډې د پوښو ګډون والو نظريات^{۲۲} هم ولري. د نړيوالي روڼتيا سازمان د دې ترڅنګ هغه رپوټونو^{۲۳} څخه چې د ټولو په واک کې دي او همدارنګه هغه کاري داخلي اسناد چې د ټولو په واک کې نشته (او د دولتي او غير دولتي سازمانو سره روڼتيا نړيوال سازمان د اړيکو پر بنسټ، په واک کې اېښودل شوي وو) راټول کړي دي.

د دغه رپوټ سپارښتنې او موندنې دهغه معلوماتو پر اساس چې د (۱ ضميمه) په جدول کې درج شوي دي، بنا موندلې.

^{۱۸} درېمې ضميمې ته د ۵۰ ژمنو د موندلو په خاطر چې د روڼتيا نړيوال سازمان لخوا حساب شوي، مراجعه وکړی.

^{۱۹} اوومې صفحې د لومړيتوبونو ډلبندي شوي ژمنو برخې ته مراجعه وکړی.

^{۲۰} ضميمه ۱

^{۲۱} د روڼتيا نړيوال سازمان په هېواد کې دننه د متخصصينو نظريات، د ملي وحدت د حکومت د پرمختګونو په اړه چې د ادارې فساد په وړاندې د اصلاحاتو د پلي کولو په لاره کې دي، د ۱۳ مرکو له لارې راټول کړي دي. نړيوالي ټولني او مدني ټولني خپلې څيړنې د ژمنو د پلي کولو د کيفيت په اړه وړاندې کړل. دولتي مرکه کوونکو خپل هغه معلومات چې د پرمختګ د نشتوالي د لايولو په اړه د ژمنو د پلي کولو په برخه کې درلودل توضيحات ورکړل. ټولو مرکه کوونکو د افغانستان د شرايطو په اړه او د هېوادوالو د ورځني ژوند او عامه خدمتونو د سکتورونو، دولتي اداراتو باندې د فساد د اغيزې په اړه توضيحات ورکړل. مرکه کوونکو هغه اړونده رپوټونو او څيړنو ته اشاره درلوده چې روڼتيا نړيوال سازمان کولای شي د معلوماتو د راټولو په موخه ور ته رجوع وکړي. ځينو مرکه کوونکو برسیره پر شفاهي مرکو دسروي هغه شمير پوښتنې چې دهغه په اړه يې تخصصي وړتيا درلوده ځواب کړي.

^{۲۲} د روڼتيا د غونډې پنځلسو ګډون کوونکو د خپلې تخصصي وړتيا په اساس د تحقيق پوښتنې ځواب کړي. هم د عمومي جلسو او هم د گروهې کارې جلسو Minutes (غونډې څرنگوالی) واخيستل شو چې هغه موضوعات لکه دحقايقو جزئيات او د فساد سره د مبارزې پر وړاندې د ننګونو په اړه د ګډون کوونکو نظريات، د پرمهيوه اصلاحاتو لپاره فرصتونه او مهمې برخې په ځان کې را نغښتي دي.

^{۲۳} روڼتيا نړيوال سازمان ددغو په لومړيتوبونو ډلبندي شوي ژمنو د پلي کيدو د پرمختګ رپوټ وڅيړه. دغه رپوټ د ملي يووالي حکومت پرمختګ د «د افغانستان د سولې او پرمختيا ملي چوکاټ» د ژمنو په وړاندې، فساد د زيانمنې ارزونه د «ادارې فساد پر وړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کميټه» (MEC) په واسطه او همدا راز د استخراجي صنايع په اړه وو. د روڼتيا نړيوال سازمان ددې لومړيتوبونو ډلبندي شوي ژمنو په اړه د «ادارې فساد پر وړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کميټه» سپارښتنې د ملي يووالي حکومت ته، هم وڅيړلې. همداراز روڼتيا نړيوال سازمان د يوناما (UNAMA) رپوټ د ملي يووالي حکومت د پرمختګ په هکله او نورې علمي مقالې چې پدې څو وروستيو کلونو کې په افغانستان کې پرمختګ او ادارې فساد په اړه په خاصه توګه د ۲۰۱۴ راهيسې (د کله نه چې د ملي يووالي حکومت په کار پيل کړی) ليکل شوي او همدا راز د روڼتيا نړيوال سازمان مخکينۍ څيړنې دافغانستان په اړه، مطالعه او ارزولي.

۲. د لومړیتوبونو پلبندي شوي ژمني

دنړيوالي روڼتيا سازمان دې پايلې ته رسيدلې چې د ملي وحدت د حکومت ۲۲ ژمني بايد د ملي يووالي د حکومت او د مدني ټولني د ملاتړ او نظارتي هڅو د تطبيق په مقصد لمړيتوب بندي شي. دغه ژمني په لاندې برخو ويشل شوي دي

۱. عدلي او قضايي اصلاحات :

۱. د عدلي او قضايي اصلاحاتو طرحه به د ۲۰۱۶ کال د دسامبر په مياشت کې پيل شي.^{۲۴}
۲. د څارنوالانو او فاضيانو د طرقې او شموليت د آزمويښي د تيرولو لپاره د تحصيلي مدارکو شرايط معرفي شوي او دقانوني دقت معيارونه زيات شوي دي.^{۲۵}
۳. د ولايتي سترو قضيانو د ځای پرځای کولو په شمول، په عدلي او قضايي بنسټونو کې د مقام بدلول او يا د لازمو شرايطو نلرونکو کانديدانو تقاعد کول د يو خپلواک قضايي انتصابي بنسټ له لوري تر سره کيږي.^{۲۶}
۴. د تدارکاتو په برخه کې د اداري فساد اړوند قضايي تر قانوني تعقيب لاندې دي.^{۲۷}
۵. له فساد پر ضد د مبارزې يو عدلي او قضايي ځانگړي مرکز جوړ شوی دی.^{۲۸}

۲. د ملکي خدمتونو يووالي او د عامه خدمتونو وړاندې کول:

۶. لږ تر لږه د نوي حکومت ۹۰ سلنه لوړه رتبه چارواکو د اساسي قانون ۱۵۴ مادې لاندې، د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نيمايي کې خپله شتمني اعلان کړی ده.^{۲۹}
۷. د ښه حکومت کولو، دقانون واکمني او فساد سره د مبارزې عالي شورا جوړه شوې او په اغيزمنه توگه فعاليت کوي.^{۳۰}
۸. اړونده وزارتونو ته د الکترونيکي ورکړو (د پيسو ورکړه) او الکترونيکي تدارکاتو څخه د گټې اخستلو وده او پراختيا.^{۳۱}
۹. د خيالي کارکوونکو د پيژندلو لپاره د کورنيو چارو وزارت د کامپيوټري بشري منابعو د اطلاعاتو سيستم پلي شوی دی.^{۳۲}
۱۰. د پوهني وزارت اړوند د محاکمي او څيړنو پايلې به د عامو مخته کيښودل شي.^{۳۳}
۱۱. پينځه عايداتي وزارتخوني (ماليه وزارت، کانونو وزارت، صنايع او سودا گری، د هوا نوردي وزارت، د ترانسپورت وزارت، معلوماتی او تکنالوژی وزارت) د ۲۰۱۵ ميلادی کال تر پايه د اداري فساد سره د

^{۲۴} د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساينه

^{۲۵} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۲۶} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۲۷} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

^{۲۸} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)، د هيواد بيانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۲۹} د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساينه

^{۳۰} د هيواد بيانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۳۱} د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)/د افغانستان د سولي او پراختيا ملي چوکاټ

^{۳۲} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۳۳} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

مبارزی پلان جوړ کړی دی او ۲۰۱۶ کال د نیمایي څخه یې په پلي کولو پیل کړی دی، د نور وزارتخونو پلانونه به هم د ۲۰۱۶ کال تر پایه جوړ شي.^{۳۴}

۱۲. دولت د «ارضي» تطبيق چي يوه نوي ادراره ده او د ځمکو او اوبو دمدیریت لپاره لوره او ښه تجربه لري، پیل کړیده. نوموړی اداره د ټولو هغو ځمکو لست چي په غیر قانوني توگه غصب شوي، لا دمخه برابرکړی او په اوسني وخت کي دهغو د قانوني پراوونو په تیارولو بوخت دي څو غصب شوی ځمکي خپلو اصلي مالکانو ته تسلیم شي.^{۳۵}

۳. په تدارکاتو کي شفافیت (رونیتیا):

۱۳. حکومت، د ټولو با ارزښته قراردادونو لپاره د تهیه او تدارکاتو یو ملي کمیسیون جوړ کړی دی، تر څو د ساختماني قراردادونو د ټنگښت لپاره لاره هواره شي.^{۳۶}

۱۴. دولت په اوسني وخت کي «د خلاص/پرانستي قرارداد د ډیټا معیار» د پرنسیپونو په مرحله یي تطبيق باندې کارکوي او پر لویو پروژو باندې د بنسټیزو کړنو په توگه تمرکز کوي.^{۳۷}

۱۵. دولت ټول ټرونونه (قراردادونو) په هغه ویب سایت کي چي د ټول ورته لاس رسی لري خپاره کړي چي هر قلم په وړاندې د اوپلبي معیار مشخص او پیرودلو د قوانینو څیرنه یې څرگنده کړي ده.^{۳۸}

۴. د مدني ټولني گډون:

۱۶. دگډون پیاوړتیا او د مدني ټولني د اداري فساد پر وړاندې د مبارزي د فعالینو ملاتړ د څېړنیزو رسنیو په شمول.^{۳۹}

۵. د سودا گري وده:

۱۷. دولت د کمپنیو د گټو د مالکیت د معلوماتو د ثبت عامه مرکزي دفترونه جوړ کړيدي.^{۴۰}

۱۸. دولت په مالکیت کي دشفافیت دتضمین لپاره او دټولو هغو کمپنیو د کنترول لپاره چي د داراییو په خرڅلون کي بوختي دي؛ اقدام کړی دی.^{۴۱}

۱۹. حکومت د کسب کار یا سودا گریزو چارو کي د آستانتیاوو د رامنځته کولو پروگرام جوړوي چي ساختماني جواز ثبتول، د مالیاتو ورکول او ثبت، برېښنا ته د لاسرسی او دځمکي د لانجو قضاوت پکي شامل دی او د ۲۰۱۶ کال د دسامبر تر میاشتي به د کابیني لخوا منظور شي.^{۴۲}

۶. استخراجي منابع:

۲۰. د معادنو دقانون اصلاح چی د (رونیتیا نوبنت) سره سازگاروی.^{۴۳}

^{۳۴} د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخیزه حساب ورکونوي له لاری په خان بساینه

^{۳۵} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۳۶} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

^{۳۷} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۳۸} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

^{۳۹} NPA(2016)

^{۴۰} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۴۱} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۴۲} د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخیزه حساب ورکونوي له لاری په خان بساینه

^{۴۳} د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)/د افغانستان د سولي او پراختیا ملي چوکاټ

۲۱. حکومت، د شرکت علنی کول (دولت ته د تیلو، گازو معدنی موادو پورې اړوند پیسو ورکړه) تقویه کوی تر څو یو نړیوال رپوټ ورکونې ته زمینه برابره شی او همدا راز د عامه پوهی لپاره او دشفافیت د تقویې لپاره پدې ساحه کې کار وشي.^{۴۴}

۷. د تمویل کوونکو مرستې

۲۲. مرسته کوونکی په افغانستان کې د خپلو مالی مرستو په اړه ټول معلومات د مصارفو په شمول (ولو که په بودجه کې شامل وی او یا له بودجې بهر وی) وړاند کوي چی هر کال د انکشافی مرستو په دیتابیس کې د انکشافی مرستو د ریاست لخوا ثبت او درج کېږي.^{۴۵}

^{۴۴} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)
^{۴۵} د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه،

۳. لاس ته راوړنی او سپارښتنې:

د راجمع شویو معلوماتو د ارزونې پر بنسټ، لاندې کلیدي لاس ته راوړني د فساد سره د مبارزې په چوکاټ کې او همدا راز دهرې یوې ګټګورې لومړیتوبونو په اړه، څرګندېږي.^{۴۶} له دې پرته د روڼتیا نړیوال سازمان د ملی وحدت حکومت سره د مرستې په خاطر او د فساد سره د مبارزې په ډګر کې د خپلو (حکومت) ژمنو په بریالۍ سرته رسولو په موخه، د لاندې سپارښتنو چې په هر سکتور کې لومړیتوبونه په ډاګه کوي، وړاندیز کوي.

دا سپارښتنې ډیر اساسي تدابیر په ډاګه کوي چې د ملی یووالي حکومت یې کولای شي په لنډ وخت کې (په ۶ تر ۱۲ میاشتو پورې) او همداراز د حکومت په پاتې وخت کې (تر ۳ کالو پورې) پلي کړي.

۱. بنسټیز چوکاټ

په څو وروستنیو میاشتو کې ګڼ شمیر بنسټونه د فساد سره د مبارزې تر نامه د ملی یووالي د حکومت تر رهبري لاندې تاسیس شول. لیکن د فساد سره د مبارزې د یوه مستقل بنسټ (چې د ملګرو ملتونو د فساد سره د مبارزې د کنوانسیون پر اساس و د جاکارتا د بیانې، چې د فساد سره د مبارزې ضد ادارو لپاره اصول په ډاګه کوي، پر بنسټ وي) په افغانستان کې تاسیس کیدل ډیر دپام وړ او مهم دی. په افغانستان کې د فساد سره د مبارزې بنسټونه ډیر زیات دي. دا ټول بنسټونه او د فساد سره د مبارزې نورې ادارې له زیادو منابعو څخه استفاده کوي، په داسې حال کې چې د دوی د بریالیتوب ډیرې لږې نښې نښانې تر سترګو کیږي.

له دې نه علاوه، په افغانستان کې جامع عدلی او قضایي چوکاټ د اداري فساد د مخنیوي، پر ګوته کولو او تعقیب لپاره شتون نلري.

په ضمن کې شخصي اړیکې، د افغانستان په دولتي ادارو کې سیاسي اړیکې، فاسدي کړنې او اقدامات د افرادو په ګومارلو کې د هغوی په ترفیع او لوړتیا کې، شتون لري.

د روڼتیا نړیوال سازمان په افغانستان کې د دولتي چوکاټ له لارې د فساد سره د مبارزې د دوام او ساتنې په موخه یو لړ بنسټیزه اصلاحاتو سپارښتنه کوي. علاوه له کلیدي سپارښتنو چې پدې راپور کې په اووه کټګورې^{۴۷} کې تر ارزونې لاندې نیول شوي دي، د ملی یووالي حکومت باید په ضمن کې د اصلاحاتو د یوه قوي بنسټ لپاره د ملی انسجام د سیستم د جوړونې په موخه، کونښن وکړي. او دا باید د UNCAC اصولو سره سم د لاندې اداراتو رول په ډاګه کړي: د ښه حکومت کولو، د قانون واکمني او فساد سره د مبارزې عالي شورا، د جمهور رئیس خاص استازي د اصلاحاتو او حکومتداري په چارو کې، له اداري فساد سره د مبارزې د ستراتيژۍ د څارنې عالي اداره، د څارنې او ارزونې کمیسیون، لوی څارنوالي او پلټنې عالي اداره.

د شفافیت نړیوال سازمان همداراز د فساد سره د مبارزې د یوه جامع قانون سپارښتنه کوي چې دنړیوالو «غوره بوختیاو» او د UNCAC کې د افغانستان ژمنو مطابق وي.^{۴۸}

په ضمن کې باید د ملی یووالي حکومت د استخدام یومستقل سیستم په ایجادولو، شایستګي په پرېنست په کار ګمارلو، د افغانستان په دولتي ادارو کې د ترفیع او بدلون پروسو، عدلي او قضایي سیستم او ملکي خدمتونه ته په لومړیتوبونو کې ځای ورکولو ته خاصه پاملرنه وکړي. د مقرري او ترفیع لپاره ددې په ځای چې د شخصي، سیاسي اړیکو او نورو فاسدو لارو څخه کار واخستلی شي، باید یو روښانه دستور العمل او لاره ایجاد شي.

^{۴۶} دغه لاس ته راوړني د Desk Research سر بیره، د روڼتیا غونډې او د مدني ټولني، دولت، سوداګریز سکتور او په افغانستان کې تمویل کوونکو له استازو سره د نړیوالي روڼتیا سازمان انفرادي مرکو او همدا راز د NIS لپاره د روڼتیا نړیوال سازمان مخکیني څیړنو په نتیجه کې په لاس راغلي. د له اداري فساد سره د مبارزې په لار کې د دولت ژمنو ته څښتنه نظر برخې ته مراجعه وکړي.

^{۴۷} د لاس ته راوړني او سپارښتنې فرعي برخو ته لاندې مراجعه وکړي.

^{۴۸} څرنګه چې په دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه پیش بینی شوي ده، د افغانستان دولت (۲۰۱۵) د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینې ته دې مراجعه وشي.

۲. عدلي او قضايي اصلاحات

د ملي وحدت حکومت د فساد پر ضد د مبارزې عدلي او قضايي مرکز (ACJC) چې د اداري فساد پورې تړلي سترې او لوړ مشخصاتو لرونکي قضايي او دقانوني تعقيب مسؤليت لري، جوړ کړی دی.^{۴۹} د دی مرکز کارکونکي استخدام شوي او پالیسي او د کړنو طریقي يی د تياريدلو په حال کې دي.^{۵۰}

په قضايه قوه کې ډیر لږ پرمختګ ترسترګو کېږي. په قضايي تفری کې سياسي دخالت، قضايي تصميم نيونه د محکمې د مقاماتو لخوا د رشوت غوښتنه په ټول سکتور کې يو رواج ګرځېدلی. د هیواد د سترې محکمې د قضايي ارزونې ریاست، قضايي مقامات (د قضاتو په شمول) چې په قضايي فساد متهم دي نیولي او ترخیرني لاندی نیول شوي دي.^{۵۱} که څه هم دا پېښه له یوه طرفه جدی مشکل دقضايي صداقت په اړه په ډاګه کوي ولي له بل طرفه د دولت ځینی هلي ځلي د قضايي فساد سره د مبارزې په برخه کې په ګوته کوي.

د انتصاب او تفری د غوره والی او د قاضیانو د ظرفیت لوړوالي لپاره هلی ځلي شتون لري. دولت، د قضايي قوی د څلورمې حصی په حدود کې نوی تعینات کړی ترڅو د قضايي قوی خپلواکي ته د قضاتو د او پر نفوسو اشخاصو تر منځ د راوبطو په تضعیف سره، قوت وروبخښي.^{۵۲} باید وویل شي چې دا مقرريانی دکوم مستقل قضايي کمیسیون لخوا نه دی مشخص شوی او نه ترسره شوی .

د روڼتیا نړیوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي:

(له ۶ تر ۱۲ میاشتو پورې)

- یو خپلواک د قضايي خدماتو کمیسیون باید د قاضیانو او قضايي کارکونکو د تعینولو، هغوی ته د زده کړو د مساعدهولو، شکایاتو ته رسیدنی او همدارنګه د قضايي کارکونکو په وړاندې انضباطي چلند د پلي کولو (د غیر مستحق قضاتو تقاعد په شمول)، په موخه تاسیس شي .
- د تفری لپاره د تحصیلي مدارکو د نویو شرایطو او د اړتیا وړ صلاحیتونه باید تأمین او ژر تر ژر باید د قضاتو او څارنوالانو نوی آزمویني تکمیل شي.
- د اداري فساد په وړاندې عدلي او قضايي مرکز باید خپلواک وي او کافي زیرمې په واک کې ولري تر څو د لوړو او لویو سطحو تدارکاتي دوسیې او قضايي او قضايي په فعال ډول تر قانوني تحقیق او څیرني لاندی ونسي. دفساد په وړاندې د مبارزې عدلي او قضايي مرکز باید د دغه دوسیو د تحقیق لپاره روښانه او واقعي موخي وټاکي. هغه کاري ټیم چې لوی جرمونه او جنایات څیړي او د فساد په وړاندې د مبارزې تحقیقات حمایه کوي، د اداري فساد په وړاندې د مبارزې قضايي او عدلي مرکز سره د مرستې او همکاری په خاطر، باید تقویه کړای شي. د فساد په وړاندې د مبارزې عدلي او قضايي مرکز باید د فساد د دوسیو د څیرني او تعقيب لپاره کلني موخي وټاکي.

(له ۲ نه تردی کلونو پورې)

- په محکمو کې د دوسیو د مدیریت سیستم باید تقویه شي تر څو د دوسیو ثبت او راجسټر (چې پرمختګ یې دمحکمې دسیستم له لاري تعقيب کړل شي)، دآرشیفي موادو ساتنه او خوندي توب او د ادارو تر منځ دهمغبرې تضمین شي. او همدا راز باید ډاډ تر لاسه شي چې هغه کسان چې د د عدلي او قضايي خدماتو په لټه کې دي، معلوماتو ته لاس رسی لري. همدارنګه دولت باید د ظرفیت لوړوالي زمينه او منابعو ته لاس رسی او په ټول هیواد کې د دوسیو د مدیریت د یو واحد سیستم پلي کول تضمین کړي.

^{۴۹} صبورې (۲۰۱۶)

^{۵۰} د نړیوالی روڼتیا سازمان مرکه د لوړ پورې دولتي چارواکي سره (د ۲۰۱۶ کال د سپټمبر ۱۹ مه نېټه)

^{۵۱} ملل متحد (د ۲۰۱۶ کال د جون ۱۰ مه نېټه)

^{۵۲} ملل متحد (د ۲۰۱۶ کال د جون ۱۰ مه نېټه)

- د لوی څارنوالی دفتر باید په کارپوه، وړ او د تحقیق او تعقیب په مهارتونو سمبال کارکوونکي خصوصاً (په ولایاتونو او ولسوالیو) کې وگماري. لوی څارنوالی باید د کارکوونکو لپاره د زده کړې او پوهې جامع او دوامداره پروگرامونه برابرکړي او د اړتیاوو له مخې د نړیوالو همکارانو او شریکانو د ملاتړ دهمغږي کولو مسوولیت په غاړه واخلي.

۳. د ملکي خدمتونو انسجام او د عامه خدمتونو وړاندې کول

د عامو خلکو تر منځ داسې ذهنیت شتون لري، چې ګواکي عامه خدمتونو ته د لاسرسي لپاره رشوت ورکول ضروري دي.^۳ دغه کړنه په هغو سکتورونو کې چې د دولتي چارواکو او خلکو ترمنځ د راکړې ورکړې کچه لوړه ده لکه (قضایه قوه، پولیسو او ګمرکات)، ډېره څرګنده ده.

د ملکي خدمتونو د ځانګړو تګ لارو او عامه خدمتونو د وړاندې کولو په باب ډیر لږ معلومات او ډیټا د خلکو په واک کې ورکړل شوي ده، چې دغه عمل د افغانستان په وزارتونو کې د فعالیتونو او پالیسیو په هکله د عامه خلکو د بې خبرۍ او د روڼتیا د نشتوالي سبب ګرځېدلی دی.

که څه هم د ملي یووالي حکومت ژمنه په رسمي توګه د دولتي چارواکو د حداقل ۹۰ سلنې له خوا د شتمنی د اعلان له امله، تر یوې اندازې پورې پوره شوې ده،^۴ خو دغه ژمنه په هغو مقاماتو پورې اړه لري چې د اساسي قانون په ۱۵۴ ماده کې ذکر شوی دی. دغه شان د شتمنی دغه اعلان نه په رڼه توګه ترسری شوی او نه په خپلواکه توګه تأیید شوی.

د روڼتیا نړیوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي:

(له ۶ تر ۱۲ میاشتو پورې)

- د شتمنیو د اعلان په اړه د ملي یووالي حکومت ژمنه باید پراخه شي^۵ او ټول لوړ رتبه چارواکي (د اجراییه قوې، دمقتنه قوې، د قضایه قوې، د قانون د تطبیق، ګمرکاتو، د مالیاتي ادارو او دولت نور کارکوونکي) پکې شامل شي.
 - د ټولو دولتي لوړرتبه چارواکو د شتمنیو د اعلان د څیړنې په مقصد باید یو سیستم رامنځته شي او نه ثبت په صورت کې له وړبنديزونو سره مخ شي.
 - الکترونيکي ورکړې څخه د ګټې اخیستنې او د حقوقو او مزدورۍ په سیستم په روڼوالي کې ښه والی او پراختیا.
- (له ۲ تر ۳ کلو پورې)

- اړونده وزارتونو ته د هغو بنسټونو برابرول چې د الکترونيکي تدارکاتو د فعالیتونو په پلي کولو کې مرسته وکړي
- د خدمتونو د وړاندې کولو په کلیدي وزارتونو کې د ځواب ورکولو د میکانیزمونو یو ځای کول، د بیلګې په توګه د شکایتونو میکانیزم او د خلکو له خوا د نظارت سیستمونه.

^۳ Transparency International interviews (3 June 2015; 11 August 2015; 22 August 2015); The Asia Foundation (2015), p. 10.

^۴ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)/د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه، لږ تر لږه د نوي حکومت ۹۰ سلنه لوړه رتبه چارواکو د اساسي قانون ۱۵۴ مادې مطابق، د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نیمایي کې خپله شتمني اعلان کړی ده.

^۵ دولت افغانستان (۲۰۱۵) SMAF//، حداقل ۹۰ درصد از مقامات حکومت جدید، طبق ماده ۱۵۴ قانون اساسی، داریایی های خویش را در نیمه اول سال ۲۰۱۶ اعلام کرده بود.

۴. د تدارکاتو روڼتیا

د ملي تدارکاتو د کميسيون د برياليتوب او سپما شواهد (د عمومي تدارکاتو او قراردادونو د تگلاري په جوړولو کې) د قراردادونو د اونيزې څېړنې په وخت کې، شتون لري.^{۵۶} همداراز، د ملي تدارکاتو د کميسيون په برياليتوب سره وکولای شول چې يو څه کلیدي اصلاحات د تدارکاتو په هکله د وروستي قانون منظوري په گډون، راولي.^{۵۷} خو د تدارکاتو د اصلاحاتو پلي کول په لوره کچه په سياسي مداخلې او نظارت پورې کلک تړاو لري، چې په ټول دولت کې د عامه تدارکاتو د قوي بنسټونو او د طرز العمل پايښت گواښوي.^{۵۸} برسېره پر دې داسې رپوټونه هم شته چې ښيي د افغانستان د پارلمان ځينې غړي د ملي تدارکاتو د ادارې د اړونده قوانينو او مقرراتو د پلي کولو خنډ گرځي.^{۵۹}

د روڼتيا نړيوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي :

(له ۶ تر ۱۲ مياشتو پورې)

- د ملي يووالي حکومت بايد په ولايتونو کې د اغيزمن تدارکاتي سيستم د پراختيا لپاره رانه او د اندازه کولو وړ هدفونه تنظيم کړي او د ولايتي چارواکو د ظرفيت او وړتياوو او هغو سرچينو ته د لاسرسۍ په هکله چې د کار په پرمختگ کې اغيزمن تماميږي، ډاډ تر لاسه کړي.
- د تدارکاتو د بهير په څارنه کې د مدني ټولني گډون بايد له قانوني پلوه تضمين شي او پوره سرچينې په واک کې ولري.

(۲-۳ کلو پورې)

- د ملي يووالي حکومت بايد د پرانيستي قرارداد اصول «د پرانيستي قرارداد د ډيټا معيار» عملي کړي.

۵. د مدني ټولني ونډه اخستنه

د مدني ټولني بنسټونو د څارونکي په توگه چې دولت ورته ځواب ورکونکي واوسي او يا په حکومت کولو کې د اصلاحاتو د پلي کولو د گډون کوونکي په توگه برخه ولري، موقف نه دی تر لاسه کړی: له اداري فساد سره د مبارزې د مسئلو په هکله د دولت او مدني ټولني تر منځ د مرستو هيڅ کوم توافق او تدبير شتون نه لري.

د بين المللي روڼتيا سازمان درک کړېده، چې په افغانستان کې هغه رول په هکله چې له اداري فساد سره د مبارزې د اصلاحاتو په لاره کې مدني ټولنه تر سره کولای شي خبرتيا شتون نه لري. د مدني ټولني چې د افغانستان د ټولني لپاره د عامه اصلاحاتو مدافع ده او هغو ډلو تر منځ چې د انتقاعي تدارکاتو د قراردادونو (هغوی چې عامه پاليسي پلي کوي) په لټه کې دي هيڅ توپير نشته، ځينې تمویل کوونکي په معمولي ډول د ټولني له لوري د نظارت او څارنې په بهير کې غير دولتي سازمانونه (NGOs) ورگډوي^{۶۰}، خو زياته هڅه بايد وشي څو له اداري فساد سره د مبارزې په هڅو کې د NGO گانو د برخې درلودلو له امله د دغو غير دولتي سازمانونو ظرفيت لوړ شي.

د روڼتيا نړيوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي :

(له ۶ تر ۱۲ مياشتو پورې)

- د ملي يووالي حکومت بايد د پرانيستي دولتي مشارکت اصول پلي کړي.

^{۵۶} ملل متحد (د ۲۰۱۶ کال د مارچ ۷ مه نېټه)

^{۵۷} د افغانستان د ملي تدارکاتو قانون (اگست ۲۰۱۶)

^{۵۸} د امتیازي کارت ، ۳،۱ و ۳،۲ جنولو ته دي مراجعه وشي.

^{۵۹} د نړيوالي روڼتيا سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره (د ۲۰۱۶ کال د سپټمبر ۱۹ مه نېټه)

(۳۰ جون ۲۰۱۶) MEC^{۶۰}

- اطلاعاتو ته د لاسرسي، د اطلاعاتو د راټولو د ښه والي په مقصد ملاتړو بنسټونو ته د لمړیتوب ورکولو او د افغانستان په ټولو دولتي بنسټونو کې د آرشيف د لارو چارو په هکله د ۲۰۱۴ کال د قانون پلي کول.
- حکومت کولو، د قانون د واکمنۍ او له اداري فساد سره د مبارزې لپاره په عالي شورا کې د گډون کونکو يا ناظرانو په توگه مدني ټولني او د افغانستان د پارلمان د استازو ورگډول چې په دې وروستيو وختونو کې جوړه شوي ده.
- او دغه راز د تهپي اوتدارکاتو د بهير په شمول دعامه خدمتونو په وزارتونو کې دهيوادوالو دنظارت کولو هڅونه دحکومت کول داصلاحاتو په پالیسي کې د مدني ټولني ورگډول.
- په دې باب به ډاډ تر لاسه کوي چې مدني ټولنه له اداري فساد سره د مبارزې دملي ستراتيژي په مسوده کې په اغيزمنه توگه مرسته وکړي.
- له اداري فساد سره دمبارزې او د تحقيقي رسنيو د فعالانو ساتنه او ښکاره ملاتړ
(له ۲ نه تردري کلونوپورې)
- لازمه ده، ترڅو دولتي بنسټونه د هر ډول قانون او حکومت کولود نويو پالیسيو په پراختيا کې د مدني ټولني (inputs) او موندنو ته ځای ورکړي

۶. د سوداگرۍ وده

دسوداگرۍ وده له منسوخ شوي نظارتي نظام څخه کړيږي د افغانستان قانون د سوداگريزو قراردادونو په برخه کې^{۶۱} په هيوادکې د سوداگرۍ په پرمخ بيولو او نوم ثبتولو کې غير ملي او غير منطقي بيروکراتيک شرايط زغمي د سوداگريزو قراردادونو سرته رسول يو اوردمهاله اوپيچلی بهير دی چې رونيالی کمزوری کوي او د قراردادي لانجو د حل لپاره محکمو ته د سوداگرو د ورتگ مخه نيسي.^{۶۲}

کله چې هيوادوال او سوداگر هڅه کوي، چې د سوداگرۍ رسمي جواز تر لاسه کړي له رشوت اخستونکي سره مخامخ کيږي، د سوداگرۍ د ملاتړ خدمتونه لکه گمرکي آسانتياوي او د برق لاسته راوړل له اداري سره فساد سره له مخامخ کيدو پرته امکان نلري چې په لاس راشي.^{۶۳}

د روڼتيا نړيوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي:

(له ۶ تر ۱۲ مياشتو پورې)

- دولت بايد د کمپنيو (د لاسته راغلو عايداتو) د گټو د مالکيت د معلوماتو دعامه مرکزي ثبت دفترونه جوړکړي
- دسوداگرۍ دلارې نقشي (road-map) ساده کول اوپراختيا، د ملي يووالي حکومت بايد د جواز صادرولو ته د ښو شرايطو د برابرولو، د بيروکراسۍ د کمولو او مالکيت حق د رنولو په شان ژمنو ته عملي جامه ورواغوندي

(له ۲ نه تردري کلونوپورې)

- دولت بايد ډاډ تر لاسه کړي چې دکمپنيو دگټو د مالکيت د معلوماتو دعامه مرکزي ثبت دفترونه هراړخيز او جامع دي اوهره ورځ نوي (update) کيږي.

^{۶۱} د سوداگريزو قراردادونو او مالونو د پلورلو قانون، د (۲۰۱۶) کال روڼتيا ته مراجعه وکړئ

^{۶۲} د سوداگريزو قراردادونو د پلورلو قانون د گونکو سوداگريزو ستونزو او لانجو د اغيزمن حل لپاره د يوې دعوي د طرز العمل، قيمت او

وخت په باب قانون دی. (۲۰۱۶) کال دبين المللي روڼتيا سازمان ته مراجعه وکړئ

^{۶۳} بامتيازي کارت جدول ته دي رجوع وشي. جدول ۵، ۲

۷. استخراجی صنایع

د کانونو قانون (د قانوني الزاماتو د نه شتون په ګډون یا د شرکتونو د ګټو د مالکیت لپاره چې نوم یې باید ثبت شي یا د شرکت له خوا د تولید او ورکړې د ډیټا د خپرولو لپاره) اساسي ملاتړ نه لري.

برسیره پردې، د استخراجي صنایعو څانګه په افغانستان کې د امنیت د نشتوالي له امله تر اوسه په لورظرفیت فعالیت نه کوي، په اوسنی وخت کې د ملي یووالي حکومت لپاره یو ښه فرصت برابر شوی څو د نوموړي سکتور په مقرراتو کې د ښه والي له امله په راتلونکي کې په عوایدو کې له زیات زیان او ضرر مخه ونیول شي.

د ګټو د مالکیت دنوم ثبتولو او د تولید او ورکړو د ډیټا د خپرولو لپاره په شرکتونو باندې د قانوني ژمنو زغمل پدې څانګه کې درونټیا له ښه والي سره مرسته کوي.

د روټیا نړیوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي:

- (له ۶ تر ۱۲ میاشتو پورې)

د افغانستان د کانونو د استخراج قانون اصلاح کول د شرکتونو د ګټو، د مالکیت (لاسته راغلو عوایدو) په ثبت او راجستر کولو او د شرکتونو له لارې د تولید او ورکړو ډیټا خپرولو ته اړتیا لري.

- د کانو او پترولیم وزارت باید د شرکتونو له لوري د تولید او ورکړو ډیټا خپره کړي.
- د ملي یووالي حکومت باید د استخراجي فعالیتونو څخه د خلکو او ټولني د نظارت کولو چارې تشویق او آسانه کړي.

۸. د ډونر (تمویل کونکو) مرسته

د ۵۰ هیوادونو او ۶۴ بین المللي سازمانونو استازي هیأت^{۶۴}، د ملي یووالي له حکومت سره له اداري فساد سره د مبارزې د اصلاحاتو او نورو مسئلو په هکله خبرې اترې درلودې، که څه هم د مرسته کونکو د پانګې په هکله د ملي یووالي د حکومت څیرني، کمزوري او بي خونده دي، تمویل شوي پروژې سره شلیدلي او د هغو زیاتره له بودجوي بهر دي، له فساد سره د مبارزې د بنسټیزو اصلاحاتو په لاره کې د ملي یووالي د حکومت او نړیوالې ټولني په هڅو د تمرکز لپاره د ډونرانو همغږي کول زیات ارزښت لري.

د روټیا نړیوال سازمان د لاندې ټکو سپارښتنه کوي:

- (له ۶ تر ۱۲ میاشتو پورې)

- تمویل کونکي باید د تمویل کونکو د مرستو د پروګرامونو په باب خبرتیاوي د ټولو خلکو په واک کې ورکړي. لدې پلي څخه (مصرف شوي او تخصیص شوي) بودیجې، د پروګرامونو د موخو، فعالیتونو، پایلو، ګټه کونکو او دارزوني د رپوټونو په باب، خبرتیاوي.
- تمویل کونکي باید له بودیجې څخه د ناوړه ګټه اخیستنې په هکله رانه وي او رامنځته شوي بندیزونه خپاره کړي تمویل کونکي باید د افغانستان له دولتي بنسټونو سره کارو کړي څو د ټولو فعالیتونو لپاره د شکایتونو میکانیزم چې دهغوی د مرستندویه پروګرامونو له لارې تمویلېږي د ټولو په واک ورکړي.
- تمویل کونکي باید مدني ټولنه د پروګرامونو په جوړولو او پایلې په پلي کولو اوله فساد سره د مبارزې په فعالیتونو کې شریک کړي.

^{۶۴} یوناما (۲۰۱۵)

- تمویل کونکي باید له فساد سره د مبارزې په لاره کې د ملي یووالي حکومت، د مدني ټولني او خپل منځي همغږۍ هڅې پیاوړې کړي.

(له ۲ نه تردې کلونوپورې)

- تمویل کونکي باید دافغانستان دولت دعامه مالي مدیریت سیستم پیاوړتیا په خپلو لومړیتوبونو کې ځای وکړي.
- تمویل کونکي د افغانستان د سولي او پرمختیا ملي چوکاټ په ګډون د اصلاحاتو ژمنو پلي کولو ته د ملي یووالي حکومت ځواب ورکونه یقیني کړي. تمویل کونکي باید عمومي غونډو او ناستو لپاره لاره هواره کړي خو د ملي یووالي حکومت وکولای شي خلکو او مدني ټولني بنسټونو ته ځواب ورکونکی واوسي دغه راز د ملي یووالي حکومت باید تشویق کړي چې د امتیازي کارت او غبرګون (feedback) په بهیر کې چې د مدني ټولني له خوا پر مخ بیول کیږي، ګډون وکړي.

BIBLIOGRAPHY

- Ghani, M. A., 'Inaugural Speech by Dr. Ashraf Ghani Ahmadzai as the President of Afghanistan', Government of Afghanistan, 29 September 2014, <http://president.gov.af/en/news/36954>.
- Faizy, M., 'Land Grabbing: A Lucrative Black Business', Afghanistan Times, 11 March 2016, <http://afghanistantimes.af/land-grabbing-a-lucrative-black-business>.
- Ghani, M. A., 'Inaugural Speech by H. E. President Mohammad Ashraf Ghani', in European Union, 'The Way Ahead for Anti-Corruption in Afghanistan: Post Conference Report', 5 May 2016, 1–2, www.eeas.europa.eu/delegations/afghanistan/documents/news/20160506.pdf.
- Ghani, M. A., 'Driving Corruption out of Procurement', in UK Government, 'Against Corruption: A Collection of Essays', Policy Paper (London Anti-Corruption Summit), 12 May 2016, ch. 9, www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays#president-ashraf-ghani-driving-corruption-out-of-procurement.
- Ghani, M. A., 'President Ghani: Fighting Corruption Is Not a Political Act and Thus Must Not Be Treated Arbitrarily', Government of Afghanistan, 28 July 2016, <http://president.gov.af/en/news/97251>.
- Ghubar, G., 'Study Finds Over 1.2 Million Jeribs of Land Usurped in Past 14 Years', TOLONews, 21 February 2016, www.tolonews.com/en/afghanistan/23884-study-finds-over-12-million-jeribs-of-land-usurped-in-past-14-years.
- Global Witness, 'SMAF and the Extractive Industries in Afghanistan', Briefing, Global Witness, 25 April 2016, www.globalwitness.org/en/reports/smaf-and-extractive-industries-afghanistan.
- Government of Afghanistan, 'Self-Reliance through Mutual Accountability Framework (SMAF)', Government of Afghanistan, 5 September 2015, available at www.mofa.go.jp/mofaj/files/000102254.pdf.
- Government of Afghanistan, 'Country Statement' (London Anti-Corruption Summit), Government of Afghanistan, May 2016, available at www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/522697/Afghanistan.pdf.
- Government of Afghanistan, Draft Afghanistan National Peace and Development Framework (ANPDF) 2016 to 2021 (Kabul: Government of Afghanistan, 21 July 2016).
- Government of Afghanistan, Afghanistan National Peace and Development Framework (ANPDF) 2017 to 2021 (Kabul: Government of Afghanistan, September 2016).

Heart of Asia, 'Land-Grabbing Still an Upward Trend', Heart of Asia, 6 September 2016, www.heartofasia.af/index.php/national2/item/2157-land-grabbing-still-an-upward-trend.

Integrity Watch Afghanistan, 'National Corruption Survey: 2014' (Kabul: Integrity Watch Afghanistan, 2014).

Khaama Press, 'Afghanistan Adds "Nationality" and "Ethnicity" to Help Launch e-ID Cards Distribution', Khaama Press, 4 April 2016, www.khaama.com/afghanistan-adds-nationality-and-ethnicity-to-help-launch-e-id-cards-distribution-0542.

MEC, 'Vulnerability to Corruption Assessment on Corruption Case Processing in Afghanistan' (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, February 2015), [www.mec.af/files/2015_02_02_Corruption_Case_VCA_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_02_02_Corruption_Case_VCA_(English).pdf).

MEC, Seventh Six-Month Report (July 1, 2014 – December 31, 2014) (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, March 2015a), [www.mec.af/files/2015_03_04_Seventh_MEC_Six-Month_Report_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_03_04_Seventh_MEC_Six-Month_Report_(English).pdf).

MEC, 'Vulnerability to Corruption Assessment on Wasaeq Registration' (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, March 2015b), [www.mec.af/files/2015_08_11_Wasaeq_VCA_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_08_11_Wasaeq_VCA_(English).pdf).

MEC, 'Vulnerability to Corruption Assessment of the Payment System for Martyrs and Persons Disabled by Conflict' (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, June 2015a), [www.mec.af/files/2015_06_03_MOLSAMD_VCA_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_06_03_MOLSAMD_VCA_(English).pdf).

MEC, 'Vulnerability to Corruption Assessment of Teacher Recruitment in the Ministry of Education' (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, June 2015b), [www.mec.af/files/2015_08_22_MOE_Teacher_Recruitment_VCA_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_08_22_MOE_Teacher_Recruitment_VCA_(English).pdf).

MEC, Eighth Six-Month Report (January 1, 2015 – June 30, 2015) (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, September 2015), [www.mec.af/files/2015_09_17_Eighth_Six-Month_Report_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_09_17_Eighth_Six-Month_Report_(English).pdf).

MEC, A Review of Selected Foreign-Assistance Programs Implemented in Afghanistan (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, November 2015), [www.mec.af/files/2015_11_08_Review_of_Selected_Aid_Programs_\(English_Full_Report\).pdf](http://www.mec.af/files/2015_11_08_Review_of_Selected_Aid_Programs_(English_Full_Report).pdf).

MEC, Ninth Six-Month Report (July 1, 2015 – December 31, 2015) (Kabul: Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, February 2016), [www.mec.af/files/2016_02_25_Ninth_Six-Month_Report_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2016_02_25_Ninth_Six-Month_Report_(English).pdf).

MEC, 'Monitoring and Evaluation Tool', Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, 30 June 2016, [www.mec.af/files/2016_06_30_M&E_Tool_\(English\).pdf](http://www.mec.af/files/2016_06_30_M&E_Tool_(English).pdf).

Ministry of Finance, 'Tokyo Mutual Accountability Framework (TMAF): Senior Officials Meeting Joint Report', Ministry of Finance, 3 July 2013, http://mof.gov.af/Content/files/TMAF_SOM_Report_Final_English.pdf.

Ministry of Finance, 'Progress Report: Self-Reliance through Mutual Accountability Framework (SMAF)' (Kabul: Ministry of Finance, September 2016), available at www.scribd.com/document/323556460/SMAF-Progress-Report-SJCMB-4-Sept-2016.

NPA, 'SMAF Deliverables Update Report', National Procurement Authority, 20 August 2016.

NPA, 'NPA Approves Six Contracts with the Total Value of 421 (Four Hundred Twenty One) Million Afs', National Procurement Authority, 19 September 2016, www.ppu.gov.af/Beta/English/NewsMaster.aspx?code=126.

Reitano, T., and M. Hunter, *Protecting Politics: Deterring the Influence of Organized Crime on Public Service Delivery* (Stockholm: International IDEA and Global Initiative against Transnational Organized Crime, 2016), www.idea.int/publications/protecting-politics-organized-crime-public-service-delivery/index.cfm.

Saboory, G, 'Anti-Corruption Justice Center Opens for Business', TOLONews, 23 August 2016, www.tolonews.com/en/afghanistan/26895-anti-corruption-justice-centre-opens-for-business.

Shaheed, A., 'Five Big Corruption Cases to Be Investigated', TOLONews, 18 September 2016, <http://mobile.tolonews.com/en/afghanistan/27318-five-big-corruption-cases-to-be-investigated>.

The Asia Foundation, *A Survey of the Afghan People: Afghanistan in 2014* (San Francisco: Asia Foundation, 2014), <http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Afghanistanin2014final.pdf>.

The Asia Foundation, *A Survey of the Afghan People: Afghanistan in 2015* (San Francisco: Asia Foundation, 2015), <http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Afghanistanin2015.pdf>.

Transparency International, *National Integrity System Assessment: Afghanistan 2015* (New York: United Nations Development Programme, 2016), www.transparency.org/whatwedo/publication/afghanistan_2015_national_integrity_system_assessment.

Transparency International, 'Policy Recommendations to Counter Corruption and Revenue Loss in Afghanistan', Transparency International, May 2016 (developed by Transparency

International in consultation with Integrity Watch, Global Witness, the Natural Resource Governance Initiative, the Open Contracting Partnership, the Columbia Center on Sustainable Investment and Radon Law Offices.(

UNAMA, 'Co-Chairs' Statement, Second Senior Officials Meeting, Self-Reliance through Mutual Accountability Framework (SMAF)', 5 September 2015,
http://unama.unmissions.org/sites/default/files/2015.09.0520co-chair20statement-final_0.pdf.

United Nations, 'The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security', Report of the UN Secretary General, UN Security Council, 7 March 2016,
<https://unama.unmissions.org/sites/default/files/sg-report-7march2016.pdf>.

United Nations, 'The Situation in Afghanistan and Its Implications for International Peace and Security', Report of the UN Secretary General, UN Security Council, 10 June 2016,
<https://unama.unmissions.org/sites/default/files/n1616020.pdf>.

UNODC, Corruption in Afghanistan: Recent Patterns and Trends: Summary Findings (Vienna: UNODC, 2012),
www.unodc.org/documents/frontpage/Corruption_in_Afghanistan_FINAL.pdf.

لومړۍ ضمیمه: د لومړي توبونو ډلبندي شویو ژمنو په هکله د اطلاعاتو جدول

۱. عدلي او قضايي اصلاحات		
د رویتیا نړیوال سازمان سپارښتنه	وضعیت	د ملي یووالي د حکومت ژمنه
<ul style="list-style-type: none"> • د جمهور رئیس د دویم معاون دفتر چې په عدلي او قضايي سکتور کې د اصلاحاتو د طرحې مسولیت لري، باید د ۲۰۱۶ اکتوبر څخه مخکې د نظر د بشکاره کولو په موخه یو پیش نویس د مدني ټولني لاسرسي ته چمتو کړي. • دغه طرحه باید: (۱) روښانه کړي چې عدلي او قضايي سکتور څنگه کولای شي چې د افغاني ټولني په هوساینه، امنیت او داقتصاد په پرمختګ کې مرسته وکړي. (۲) د اوسني عدلي او قضايي سکتور ارزونه او د کمیو لومړیتوبونه؛ (۳) د اندازه گیري وړ اهداف پیژندنه (۴) د بودجوي ملاحظاتو په تطبیقولو سره رسیدل، (۵) د ژمنو همغږي کول «د افغانستان د سولي او پراختیا ملي چوکاټ» او د ملي یووالي د حکومت نور قضايي او عدلي سکتورونه (۶) د یو خپلواک قضايي کمیسیون تأسیس 	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي یووالي حکومت د دویم معاون تر مستقمي څارني لاندې یو کاري ټیم چې د عدلي او قضايي سکتور د ټولو ادارو استازي پکې ګډون لري، جوړ او په دنده ګومارلی چې پلان طرحه کړي. ۶۶ • عدلي او قضايي کمېټې د دغه پلان لومړۍ مسوده منظوره کړېده. ۶۷ • ذکر شوی پلان جمهور رئیس غني ته وړاندې شوی دی. ۶۸ • «د افغانستان د سولي او پراختیا ملي چوکاټ» وايي چې ستره محکمه او د لوی څارنوالی دفتر د خدماتو د مسلکیتوب او قانون ته د وګړو د لاسرسي په موخه اصلاحاتي پلانونه طرحه کړي دي. ۶۹ 	<p>۱،۱ د عدلي او قضايي اصلاحاتو طرحه به د ۲۰۱۶ کال د دسامبر په میاشت کې پیل شي. ۶۵</p>

^{۶۵} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په خان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۶۶} • په عدلي او قضايي سکتور کې د اصلاحاتو د راوستلو د پلان لومړۍ مسوده په ۲۷ فبروري ۲۰۱۶ م د عدلي او قضايي کمېټې چې د ملي یووالي حکومت د دویم معاون تر مستقمي رهبرۍ لاندې فعالیت کوي، منظوره کړېده. دغه پلان په ۲۷ جولای ۲۰۱۶ م رییس جمهور غني ته وړاندې شو. اوس مهال، د ملي یووالي حکومت د دویم معاون تر مستقمي څارني لاندې یو کاري ټیم چې د عدلي او قضايي سکتور د ټولو ادارو استازي پکې ګډون لري، په دنده ګومارل شوی ترڅو د جمهور رییس او اجرائیه رییس او د مجلس نورو ګڼو کونکو وړاندیزونه په پلان کې ځای پر ځای کړي.

^{۶۷} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په خان بساینې د پرمختګ رپوټ/وزارت مالیه (۲۰۱۶)

^{۶۸} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په خان بساینې د پرمختګ رپوټ/وزارت مالیه (۲۰۱۶)

^{۶۹} د افغانستان د سولي او پراختیا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)

<ul style="list-style-type: none"> • ستره محکمه او د لوی څارنوال دفتر د څارنوالانو او قاضیانو د زده کړې د ضرورتونو د پېژندلو په هکله باید پلانونه طرحه، تجدید نظر او تر سره کړي. • د ملي یووالي حکومت باید له ډونر سره همغږي ولري او له منابعو او د زده کړې له پروگرامونو څخه په کافي اندازه د لوی څارنوالی اړوند دفتر څارنوالان او د سترې محکمې قاضیان پوره ډاډ حاصل کړي 	<ul style="list-style-type: none"> • «د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ» وایي چې د ملي یووالي حکومت له پخوا څخه د اداري فساد د رېښو د له منځه وړلو په موخه اصلاحات راوړي، د تحصیلي مدارکو د شرطونو د بنسټیز کولو په ګډون د نویو ضرورتونو په هکله د څارنوالانو او قاضیانو د ازموینو او ارتقا لپاره.^{۷۱} • راپورنه بنیې چې د څارنوالانو په استخدام کې غیر قانوني کړنې تر سره کېږي.^{۷۲} 	<p>۱،۲ د څارنوالانو او قاضیانو د طرقي او شمولیت د آزمویني د تیروولو لپاره د تحصیلي مدارکو شرایط معرفي شوي او دقانوني دقت معیارونه زیات شوي دي.^{۷۰}</p>
<ul style="list-style-type: none"> • د یو خپلواک قضایي کمیسیون تأسیس او په څنګ کې دغه بنسټ باید د شفافو او روښانه پایلو په لرلو سره د قضایي مقاماتو په بدلون، ګومارلو او منفي برخو کې چټک کار وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د قضایي انتصاباتو یو مستقل بنسټ جوړ شوی دی. • د قضایه قوې یو پر څلورمه برخه (د محاکمو د رئیسانو قاضیانو په شمول د هیواد د ۳۴ ولایتونو څخه د ۳۳ ولایتونو) نوي ګومارلي شوي څو د قضایي قوې خپلواکي ته د سیمې له نفوذ لرونکو وګړو سره د قاضیانو اړیکو دتضعیف په نتیجه کې، قوت ورکړي.^{۷۴} • «د افغانستان د سولې او پرمختیا ملي چوکاټ» وایي چې د تجدید نظر د محاکمو د ریاستونو قاضیان، تبدیل شوي دي.^{۷۵} • لوی څارنوالی ۴۰ په شا وخوا کې نوي کلیدي 	<p>۱،۳ د ولایتي سترو قاضیانو د ځای پرځای کولو په شمول، په عدلي او قضایي بنسټونو کې د مقام بدلون او یا د لازمو شرایطو نلرونکو کاندیدانو تقاعد د یو خپلواک قضایي انتصابي بنسټ له لوري تر سره کېږي.^{۷۳}</p>

^{۷۰} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۷۱} د افغانستان د سولې او پرمختیا ملي چوکاټ افغانستان (دولت افغانستان، سپټامبر ۲۰۱۶) وایي: د عدلی و قضایي سکتور په اړه، د ملي یووالي حکومت د قانون د تطبیق در هرې کچې کارکونکو د ظرفیت لوړوالي ته ژمن دی.

^{۷۲} اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کمیټه (مارچ ۲۰۱۵، سپټامبر ۲۰۱۵، فیروزی ۲۰۱۵)

^{۷۳} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۷۴} ملل متحد (د ۲۰۱۶ کال د جون ۱۰ مه نېټه)

^{۷۵} د افغانستان د سولې او پرمختیا ملي چوکاټ افغانستان (دولت افغانستان، سپټامبر ۲۰۱۶) وایي: د عدلی و قضایي سکتور په اړه، د ملي یووالي حکومت د قانون د تطبیق در هرې کچې کارکونکو د ظرفیت لوړوالي ته ژمن دی.

	<p>کارکونکي استخدام او یا تبدیل کړي.^{۷۶}</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي یووالي حکومت باید قانون پلی او په فساد کې ملوث لور دولتي چارواکو سره قانوني چلند وکړي. • نړیواله ټولنه باید د ملي یووالي حکومت، د زورواکو او فساد افرادو په وړاندې د قانوني اقداماتو په راوستلو کې، حمایت وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • په تدارکاتو کې د فساد هیڅ دوسیه نشته چې تر قانوني څېړنې لاندې وي. • د ملي یووالي حکومت ژمنه کړې چې په قضایي برخه کې به د نوي مدیریتی «د دوسیو د مدیریت الکترونیکی» سیستم له لارې به ځواب ویونکي او ټولو دوسیو ته به سالمه رسیدګي کوي.^{۷۸} 	<p>۱،۴ د تدارکاتو په برخه کې د ادارې فساد اړوند قضیې تر قانوني تعقیب لاندې دي.^{۷۷}</p>
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي یووالي حکومت باید ډاډ حاصل کړي چې له فساد سره د مبارزې عدلي او قضایي مرکز، کافي سرچینې او ور شرایطو کسان ولري. له فساد سره د مبارزې د قضایي مرکز اداري کارکونکو استخدام یوې روښانه لارې باید تر سره شي او د ضرورتونو او تحصیلي اسنادو له مخې باید د ضرورت له مخې جذب شي. • د عدلي او قضایي خپلواک مرکز له باقي پاتې کېدو څخه ډاډ تر لاسه کول. • له فساد سره د مبارزې عدلي او قضایي مرکز باید د دوسیو په څېړلو کې روښانه، واقعي او مشخص وخت ایجاد کړي. • د افغانستان او همدارنګه د بین المللي طریقو څخه په استفادې له فساد سره د مبارزې قضایي مرکز کې تخصصي کارکونکو ته د روزنې زمینه برابرول 	<ul style="list-style-type: none"> • د فساد پر ضد د مبارزې عدلي او قضایي مرکز (ACJC) د ۲۰۱۶ د اګست په ۲۳ مه نېټه جوړ شو. • د فساد پر ضد د مبارزې عدلي او قضایي مرکز کارکونکي استخدام شوي دي.^{۸۰} • د فساد پر ضد د مبارزې عدلي او قضایي مرکز د ځانګړو عملیاتو پالیسي او طریقې د چمتووالي په حال کې دي.^{۸۱} • «د فساد پر ضد د مبارزې عدلي او قضایي مرکز» په دې ورسټیو کې اعلان کړی چې د ۵ لویو فسادونو دسیو په شاوخوا کې تر څېړنې لاندې نیولي.^{۸۲} 	<p>۱،۵. له فساد پر ضد د مبارزې یو عدلي او قضایي ځانګړي مرکز جوړ شوی دی.^{۷۹}</p>

^{۷۶} ملل متحد (د ۲۰۱۶ کال د جون ۱۰ مه نېټه)

^{۷۷} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

^{۷۸} د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپټمبر)

^{۷۹} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

^{۸۰} صبورۍ (۲۰۱۶)

^{۸۱} د نړیوالې روښنیا سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره

^{۸۲} شهیدي (۲۰۱۶)

۲. د ملکي خدمتونو انسجام او د عامه خدمتونو وړاندې کول

د ملي بيوالي د حکومت ژمنه	وضعيت	د روښتيا نړيوال سازمان سپارښتنه
<p>۲،۱ لږ تر لږه د نوي حکومت ۹۰ سلنه لوړه رتبه چارواکو د اساسي قانون ۵۴ مادې له مخې د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نيمايي کې خپله شتمني اعلان کړی ده.^{۸۳}</p>	<ul style="list-style-type: none"> له ادارې فساد سره د مبارزې د ستراتيژۍ د څارنې عالي ادارې لارښوونه ته وشوه چې د اساسي قانون د ۱۵۴ مادې په بنسټ د چارواکو د شتمنيو د اعلان څارنه وکړي. لږ تر لږه د نوي حکومت ۹۰ سلنه لوړه رتبه چارواکو د اساسي قانون ۵۴ مادې له مخې د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نيمايي کې خپله شتمني اعلان کړی ده.^{۸۴} 	<ul style="list-style-type: none"> د ملي بيوالي حکومت د شتمنيو د اعلان په برخه کې ژمنه، بايد د اجرائيه، مقننه، او قضائيه قوو او همدارنگه د گمرکونو د پلي کېدو قانون په شمول ټولو ارشدو دولتي چارواکو ته پراخ شي. د روښتيا نړيوال سازمان له نويو ژمنو «د سولې او د افغانستان د ملي پرمختگ چوکاټ» هرکلي کوي. «د افغانستان د سولې او پراختيا ملي چوکاټ» وايي: همدارنگه د گمرکونو او د مالياتي ادارو سکتور ته هم د شتمنيو د قانون اعلان وغځيري او پرې پلي شي.^{۸۵} د شتمنيو اعلان بايد د شواهدو او اسنادو پر بنسټ وڅېړل شي.^{۸۶} د شتمنيو د اعلان لپاره بايد يو سيستم جوړ شي، د شتمنيو نه ثبتول او يا يې په هکله ناغيري کولو په صورت کې بايد مناسب بنديزونه وضعه شي
<p>۲،۲ د بڼه حکومت کولو، دقانون واکمني او فساد سره د مبارزې عالي شورا جوړه شوې او په اغيزمنه توگه فعاليت کوي.^{۸۷}</p>	<ul style="list-style-type: none"> دغه شورا جوړه شوې او همدارنگه د ۲۰۱۶ د جولای په ۲۸ يوه ناسته درلوده.^{۸۸} 	<ul style="list-style-type: none"> له فساد سره د مبارزې د قانون د حاکميت په برخه کې د حکومتداري عالي شورا بايد په ځانگړو پروگرامونو په خاصه توگه^{۸۹} د ستراتيژي په ټاکلو

^{۸۳} د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لارې په خان بساينه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۸۴} په ويب سايت کې (له اداري فساد سره د مبارزې د پلي کولو لپاره د نظارت عالي اداره) د ۳۷ تنو دولتي کارکوونکو نومونه پکې دي چې د اساسي قانون له مخې يې خپله شتمني اعلان کړېده، مهرباني وکړئ (<http://anti-crruption.gov.af/en/page/1733>) ته مراجعه وکړئ.

^{۸۵} د افغانستان د سولې او پراختيا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)

^{۸۶} په (۲۰۱۶) کال کې د بين المللي روښتيا سازمان له خوا د(ملي روښتيا سيستم) څيړنه څرگندوي چې دپارلمان استازي د شتمني د اعلان لپاره په قانوني الزاماتو تل اعتراض کوي او هرڅومره چې يوکس په دولت کې لوړه څوکۍ ولري هغومره په سختۍ سره دپته حاضرېږي، چې خپله شتمني اعلان کړي مهرباني ولرئ د(۲۰۱۶) کال د بين المللي روښتيا سازمان رپوټ وگورئ.

^{۸۷} د هيواد بيانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۸۸} غني (د ۲۰۱۶ کال د جولای ۲۸ مه)

^{۸۹} ماده: ۳ د شورا مسوولیت

<p>او دپالیسی لارو چارو ته پام وکړي.</p> <ul style="list-style-type: none"> • له فساد سره د مبارزې په برخه کې د حکومتدارۍ عالي شورا باید هره میاشت خپل راپور ورکړي او میاشتنی راپور ته یې باید لاسرسی وشي. • د حکومتداري عالي شورا، د قانون حاکمیت او له فساد سره د مبارزې په هکله باید په خپل اوسني کار کې د مدني ټولني متخصصینو ته په ونډه ورکولو سره، له فساد سره د مبارزې په هکله استراتیژي ته پرمختګ ورکړي. <p>له فساد سره د مبارزې د تخصص او میکانیزمونو په هکله ډاډ حاصلول چې د جمهور رئیس او عالي شورا پر دفتر سربېره په ټولو دولتي ادارو کې بنسټیزې شي.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي یووالي حکومت باید د دي ژمني الکترونيکي ارزونې په ترسره کولو سره د کړو ژمنو د پلي کېدو په هکله حمایت تر لاسه کړي او وروسته د تدارکاتو الکترونيکي پروگرام او پلان پلي کولو ته دوام ورکړي. • د ملي یووالي حکومت باید هغه اړوندو وزارتونو ته چې د دي ژمني د پلي کولو اساسي زیربناوي نلري، پام وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د کورنیو چارو وزارت خپل د بشري منابع کمپوټري سیستم له پخوا معرفي کړي.^{۹۱} • دولت د الکترونيکي پېژند پانو (تذکرو)^{۹۲} په هکله یو قانون تدوین کړی، هیله ده چې د هغه په وسیله به په ټولو دولتي ادارو کې عامه خدمتونو ته لاره هواره شي. • په عمومي ډول له خلکو سره داسې فکر پیدا شوی چې عامه خدمتونو ته 	<p>۲،۳. اړونده وزارتونو ته د الکترونيکي ورکړو (د پیسو ورکړه) او الکترونيکي تدارکاتو څخه د گټې اخستلو وده او پراختیا.^{۹۰}</p>

^{۹۰} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په خان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۹۱} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۹۲} د نړیوالې روڼتیا سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره

<ul style="list-style-type: none"> • د ملي يووالي حکومت بايد هڅه وکړي چې د دغې ژمنې د قانوني بنسټ د دردلو په موخه قانون تصويب کړي. 	<p>لاسرسی لپاره رشوت ورکولو ته ضرورت دی. دغه کار په ځانگړې توگه په هغه ساحه کې چې د دولت او وگړو ترمنځ راکړه ورکړه زياته ده ډېرليدل کيږي لکه: په قضايه قوه او د گمرکونو په برخه، د دې کار پرمختگ د انديښنې وړ دی.^{۹۳}</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • هغه سيستم چې د خيالي کارکونکو د کشفولو لپاره جوړ شوی، بايد شفاف وي. • خيالي افشا شوي کارکونکي د معاشاتو او د دغه وزارت د بشري منابع له سيستم څخه بايد حذف شي. • هغه کارکونکي چې د خيالي کارکونکو ننگه يي کړي، بايد محاکمه شي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د کورنيو چارو وزارت د بشري منابع مديريت د کمپيوټري اطلاعاتو سيستم معرفي کړی، خو په ټولو ولايتونو کې نه دی موجود. • تراوسه داسی اطلاعاتو يا ډيټا ته چې د خيالی کارکونکو په نيولو کې د پرمختگ پخلی وکړي د ټولو لاسرسی نشته. • شوني ده چې د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر په ۵ يعني بروکسل د کنفرانس پوری راپور خپور شي. 	<p>۲،۴ د خيالي کارکونکو د پيژندلو لپاره د کورنيو چارو وزارت د کامپيوټري بشري منابعو د اطلاعاتو سيستم پلی شوی دی.^{۹۴}</p>
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي يووالي حکومت بايد زر تر زره د رواني محکمي د څيړنيزو معلوماتو پايلې نشر کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د (قانوني څيړنو) هغې ډيټا ته چې د پوهني وزارت د هغو کارکونکو محاکمه په ډاگه کړي کومو چې په خيالي توگه د بڼوونکو او بڼوونځيو معلومات ارايه کړي، د ټولو لاسرسی نشته. • د رپوټونو په بنسټ په دې وزارت کې څيړني د يو شمير خيالي بستونو په اړه پيل شوې دي او يو راپور د جمهوري رياست د دفتر مقام ته هم استول شوی دی.^{۹۶} 	<p>۲،۵ د پوهني وزارت اړوند د محاکمي او څيړنو پايلې به د عامو مخته کيښودل شي.^{۹۵}</p>

^{۹۳} د نړيوالي روڼتيا سازمان مرکه (۳ جون ۲۰۱۵؛ ۱۱ اگست ۲۰۱۵؛ ۱۲ اگست ۲۰۱۵): ايشيا فونديشن (۲۰۱۵)، p.10

^{۹۴} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۹۵} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

^{۹۶} دولتي لورپوري کارکونکي سره د بين الملل د روڼتيا د سازمان مرکه (۱۹ د سپټمبر ۲۰۱۶) او د روڼتيا راتولول (۲۲ د اگست ۲۰۱۶). هيله ده چې دغه راپور په ۱۰ د اکتوبر ۲۰۱۶ لمريز کال نشر شي. له دولتي لورپوري کارکونکي سره د نړيوالي روڼتيا د سازمان مرکه (۱۹ د سپټمبر ۲۰۱۶)

	<ul style="list-style-type: none"> • گڼ شمير ښوونځي او خيالي ښوونکي په نا امنو سيمو کې موقعيت لري، چې د دولت له وسه پورته ده چې په هغو سيمو کې څېړنه وکړي.^{۹۷} 	
<ul style="list-style-type: none"> • له فساد سره د مبارزې او پلي کېدونکي پلان په هلکه له مدني ټولني سره مشوره وشي. • د ټولو وزارتونو له فساد سره د مبارزې پلان د بشپړېدو سره سم بايد آنلاین نشر شي. 	<ul style="list-style-type: none"> • پينځه وزارتخوني د اداري فساد په وړاندې د مبارزې پلان جوړ کړيدی او دغه پلان د ماليه وزارت ته سپارل شوی او د ۲۰۱۶ کال د جولای په ۲۶ مه نيټه به جمهور رييس ته وړاندې شي.^{۹۹} مدني ټولني د دغې مسودې په جوړولو کې فعاله ونډه نه درلوده.^{۱۰۰} • راپورونه ښايي چې د پاتې وزازتخانو له فساد سره د مبارزې پلان د ۲۰۱۶ کال تر پايه بايد بشپړ کړي دی.^{۱۰۱} 	<p>۲،۶ پينځه عايداتي وزارتخوني (ماليه وزارت، کانونو وزارت، صنايع او سودا گری، د هوا نوردی وزارت، د ترانسپورت وزارت، معلوماتی او تکنالوژی وزارت د روان ميلادی کال تر پايه د اداري فساد سره د مبارزې پلان جوړ کړی دی او ۲۰۱۶ کال د نيمايي څخه يې په پلي کولو پيل کړی دی، د نور وزارتخونو پلانونه به هم د ۲۰۱۶ کال تر پايه جوړ شي.^{۹۸}</p>
<ul style="list-style-type: none"> • «اراضي» د غصب شويو ځمکو د ستونزو د کچې ديتا بايد نشر او بايد ټول ورته لاسرسی ولري. • د مسترد شوو (بيا لاسته راغلو) ځمکو په باب ديتا د ټولو په واک کې ورکړي او دغه راز نوموړې ديتا بايد د جمهوري رياست دفتر او د سيمه ايزو ارگانونو خپلواک 	<ul style="list-style-type: none"> • «اراضي» د ۱۵۸۳۱ تنو د ځمکو د غاصبينو لايست چې د دولت د لور پوري چارواکي او زورور خلک پکې شامل دي، جمهوري رياست او پارلمان ته استولی. اوس مهال د ځمکې د غصب شپږ دوسيې د لوی څارنوالی دفتر د جرايمو د څيړنو دپارتمنت تر څيړني لاندې دي.^{۱۰۳} • د «اراضي» او ستري محکمې تر منځ د تفاهم ليک پلي کول او په قانون کې تغييرات (اصلاحات) د تايبید 	<p>۲،۷ دولت د «اراضي» تطبيق چې يوه نوي اداره ده او د ځمکو او اوبو دمديريت لپاره لوره او ښه تجربه لري، پيل کړيدی. نوموړی اداره د ټولو هغو ځمکو لست چې په غير قانوني توگه غصب شوی، لا دمخه برابرکړی او په اوسني وخت کې دهغو د قانوني پراوونو په تيارولو بوخت دي څو غصب شوی ځمکې خپلو اصلي مالکانو ته تسليم شي.^{۱۰۲}</p>

^{۹۷} د نړيوالي روڼتيا سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره (د ۲۰۱۶ کال د سپتامبر ۱۹ مه نيټه)

^{۹۸} د پرمختگ راپور ((دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بڼه)) د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۹۹}

^{۱۰۰} د نړيوالي روڼتيا سازمان مرکه د مدني ټولني لور پوري استازي (د ۲۰۱۶ کال د سپتامبر ۱۹ مه نيټه)

^{۱۰۱} د نړيوالي روڼتيا سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره (د ۲۰۱۶ کال د سپتامبر ۱۹ مه نيټه)

^{۱۰۲} غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نيټه)

^{۱۰۳} د غصب شويو ځمکو د بيرته تسليمېدو په اړه کره او دقيق امارو ته لاس رسى ډيره مشکل ده. د سيمه ييزه اورگانونو خپلواکه اداري او د جمهور رييس دفتر، د غصب شويو ځمکو د بيرته تسليمېدو په اړه، متفاوته ارقام، نشر کړي. لطفا به قلب اسيا (۲۰۱۶)؛ غبار (۲۰۱۶)؛ فيضی (۲۰۱۶) رجوع نماييد.

<p>ریاست سره همغږي کړي. ۱۰۸</p>	<p>انتظار باسي تر څو پدې توگه د ځمکو د ثبت او انتقال مسولیت له محکمې څخه «اراضي» ته وسپارل شي. اوس مهال «اراضي» نشي کولای په دې ډگر کې عمل وکړي. ۱۰۴</p> <p>د دولت د اساسي جوړښت په باب د قانون مسوده بنایي د دواړو ارگانونو د دندو په څرگندولو کې مرسته وکړي او پدې توگه د کارونو له تکرار څخه مخنیوی وشي. ۱۰۵</p> <ul style="list-style-type: none"> • اراضي «ځمکې د سرلیک ټاکلو ملي اداره» او شتمنیو ته د سرلیکونو د تطبیق لپاره یوه برنامه جوړوي. ۱۰۶ • د جمهوري ریاست په دفتر کې د ځمکو د غصب د مخنیوي لپاره یوه کمیته جوړه شوېده. ۱۰۷ 	
---------------------------------	---	--

<h3>۳. د تدارکاتو رویتیا</h3>		
د رویتیا نړیوال سازمان سپارښتنه	وضعیت	د ملي یووالي د حکومت ژمنه
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي یووالي حکومت باید د «پرانیستي قرارداد د ډیټا معیار» اصول پلي کړي. • په تدارکاتي پروسو کې د مدني ټولني گډون باید بنسټیز شي. • د ملي یووالي حکومت باید یو پراختیایي پلان جوړ او ضرب الاجل وټاکي، څو د هغه له مخې د تدارکاتو د 	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي تدارکاتو کمیسیون د ۲۰۱۴ کال د دسمبر په ۱۳ مه نېټه جوړ شو. ۱۱۰ • د ملي تدارکاتو د کمیسیون په پرېکړه لیک کې د ټولو با ارزښته تړونونو (قراردادونو) څېړنه او د ساختماني تړونونو ټینګښت شامل دی. ۱۱۱ 	<p>۳،۱ حکومت، د ټولو با ارزښته قراردادونو لپاره د تهیه او تدارکاتو یو ملي کمیسیون جوړ کړی دی، تر څو د ساختماني قراردادونو د ټینګښت لپاره لاره هواره شي. ۱۰۹</p>

۱۰۴

۱۰۵ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارني او ارزوني خپلواکه گډه کمیته (جون ۲۰۱۶)

۱۰۶ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارني او ارزوني خپلواکه گډه کمیته (جون ۲۰۱۶)

۱۰۷ د نړیوالې رویتیا سازمان د لور پوري دولتي چارواکي سره مرکه (د ۲۰۱۶ کال د سپتامبر ۱۹ مه نېټه)

۱۰۸ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارني او ارزوني خپلواکه گډه کمیته (جون ۲۰۱۶)

۱۰۹ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۱۰ د رییس جمهور د دفتر ویب ساینټ: <http://aop.gov.af/english/59/general--directorate--of--national--procurement>

۱۱۱ ۷۲ شمېره تقنیني فرمان په ۱۳۹۳/۱۲/۱۳ نېټه صادر شو شد

<p>څېړني کار ولایتونو ته وغځیږي.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي تدارکاتو کمیسیون اونیږي غونډې لري، چې د جمهور رئیس له خوا رهبري کیږي. پدې غونډه کې د پارلمان استازي، په افغانستان کې د امنیت د لیرد د گډې قوماندانۍ ادارې استازي او د افغانستان د بیا رغاونې لپاره د ځانگړي مفتش، گډون کوي. ۱۱۲ • د ۲۰۱۶ کال د اگست په میاشت کې د افغانستان تدارکاتي قانون تصویب شو. • د افغانستان د ملي تدارکاتو د څارنې څانگې کمیسیون له جوړېدو څخه را په دېخوا، په تدارکاتو کې له دولت سره نږدې ۳۵۰ میلیونه امریکایي ډالرو په سپما کې مرسته کړي. 	
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي تدارکاتو کمیسیون باید تفاهم لیک «د خلاص قرارداد همکاری» او د افغانستان د رویتیا له ادارې سره یو ځای په همغږي کې پلي کړي. • د ملي یووالي حکومت باید د پرانیستي قرارداد اصول او د پرانیستي قرارداد د دیتا سټنډرډونه عملي کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د ۲۰۱۶ د سپټامبر په میاشت کې د ملي تدارکاتو کمیسیون د ((خلاص قرارداد همکاری)) او د افغانستان د رویتیا څارونکي ادارې سره تفاهم لیک لاس لیک کړ. په دغه تفاهم لیک کې لاندې تعهدات شامل دي لکه: د افغانستان په عامه تدارکاتي سیستم کې د حساب ورکونې د رویتیا د کچو اوسنی څیړنه، د تدارکاتو په برخه کې د ظرفیت لوړول او غبرگون یا فیډبک، د آزمایشي همکاریو د نظارت پیل د غټو پروژو د قراردادونو د پلي کولو له پایلې څخه زده کړه ۱۱۴ 	<p>۳،۲ دولت په اوسني وخت کې «د خلاص قرارداد د دیتا معیار» د پرنسیپونو د مرحله یي تطبیق باندې کارکوي او پر لویو پروژو باندې د بنسټیزو کړنو په توگه تمرکز کوي. ۱۱۳</p>

۱۱۲ د ملي تدارکاتو اداره (سپټامبر ۲۰۱۶)

۱۱۳ د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۱۴ تفاهم لیک د ملي تدارکات اداره، OCP، IWA ترمنځ (۱۶ سپټامبر ۲۰۱۶)

<ul style="list-style-type: none"> • د ملي يووالي حکومت بايد د «خلاص قرارداد د ديټا معيار» اصول پلي کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي تدارکاتو کمیسیون د تدارکاتو الکترونيکي سيستم جوړول او تطبيقول په غاړه لري. • د ملي تدارکاتو کمیسیون بعضي قراردادونه خپاره کړي او غواړي چې دغه تگلاره د ۲۰۱۶ کال تر پایه پورې پراخه کړي. • د ملي تدارکاتو کمیسیون راپور ورکوي چې، د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساينه د ځانگړتياوو په ارتباط، نوموړی کمیسیون په پلان کې لري چې د آنلاين څرک موندني ميکانيزمونه د تدارکاتي دوسيو د تعقيبولو د سهولت راوستلو لپاره جوړ کړي. په دغه ميکانيزمونو کې ((د تدارکاتي سيستم د څرک موندني سهولت))، ((د قراردادونو له تطبيق څخه د څارني سيستم))، د تدارکاتو د پلان کولو او د ملي تدارکاتو د قراردادونو د دوسيو د څرک موندني سيستم شامل دی. د ملي تدارکاتو کمیسیون په لومړيو کې ((د تدارکاتي سيستم په څرک موندني کې سهولت))، او ((د قراردادونو له تطبيق څخه د څارني سيستم به پيل کړي او همدارنگه وروسته له به د تدارکاتو پلانونو او د ملي تدارکاتو د قراردادونو د دوسيو د څرک موندني سيستم پلي کړي. ۱۱۶ 	<p>۳،۳ دولت ټول تړونونه (قراردادونو) په هغه ويب سايت کې چې د ټول ورته لاس رسی لري خپاره کړي چې هر قلم په وړاندې د اوپلبي معيار مشخص او پيرودلو د قوانينو څیرنه يې څرگنده کړي ده. ۱۱۰</p>
---	---	--

۱۱۰ غنی (۱۲ می ۲۰۱۶)
 ۱۱۶ د ملي تدارکات اداره (اگست ۲۰۱۶)

	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي تداركاتو کمیسیون تر اوسه پدې نه دی توانیدلي چې یو الکترونيکي تدارکاتي سیستم تطبیق کړي. د دې لپاره چې د دغه سیستم قوانین د الکترونيکي حکومت کولو لپاره او همدارنگه سایبري امنیت غواړي. او همدارنگه د دې سیستم د عملي کولو لپاره د معلوماتي ټیکنالوژي اساسات^{۱۱۷} او د ظرفیت لوړولو ته اړتیا ده.^{۱۱۸} • د ملي تدارکاتو کمیسیون د یوه ټیکنالوژي ظرفیت د نه شتون په وجه گډوډ دی. • د فواید عامې وزارت قصد لري ترڅو د ټولو بنسټیزو پروژو د تخنیکي معلوماتو په گډون جامع ډیټابیس جوړ کړي.^{۱۱۹} 	
--	---	--

^{۱۱۷} اداري فساد پروراندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

^{۱۱۸} د نړیوالې روڼتیا سازمان د لوړ پوړي دولتي چارواکي سره چې د تدارکاتو په برخه کې تخصص لري، مرکه (د ۲۰۱۶ کال د سپټامبر ۱۹ مه نېټه)

^{۱۱۹} اداري فساد پروراندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

۳. د مدني ټولني گډون

د روڼتيا نړيوال سازمان سپارښتنه	وضعيت	د ملي يووالي حکومت ژمنه
<ul style="list-style-type: none"> د بنسټيزو لومړيتوبونو د روڼتيا نړيوال سازمان د اطلاعاتو راټولولو په موخه د افغانستان په ټولو دولتي ادارو کې د ۲۰۱۴ اطلاعاتو ته د لاسرسۍ قانون پلي کولو ملاتړ کوي. د دې ډاډ تر لاسه کول چې مدني ټولنه د ملي فساد سره د مبارزې د سټراټيژۍ په مسوده کې فعاله ونډه واخلي. د تحقيقي رسنيو او د فساد په وړاندې د مبارزې د فعالينو ساتنه او ښکاره ملاتړ. لازمه ده چې ټولې دولتي ادارې د مدني ټولني نظريات يا inputs د هر ډول پاليسيو په جوړولو کې اويا د حکومتدارۍ اړوند نوي قانون او يا د اداري فساد سره مبارزه کې ځای پر ځای کړي. د ملي يووالي حکومت بايد پرانيستې دولتي همکاري دود کړي. د افغانستان د پارلمان غړي او د مدني ټولني استازي د گډون کوونکو او يا ناظرانو په توگه د قانون حاکميت، د فساد سره د مبارزې او حکومت دارۍ عالي شورا په مجالسو کې شتون ولري. 	<ul style="list-style-type: none"> د اداري فساد د موضوعاتو په اړه د همکاري کتور تدابير شتون نه لري. مدني ټولني د افغانستان د سولي او پراختيا ملي چوکاټ د مسودې په پايله کې اغيزمنه وښه نه ده اخيستي^{۱۲۱}. د راپور له مخې، د مالي وزارت د پلان رياست ډيپارټمنټ يو دولتي پلان طرحه کړی او په اوسني وخت کې يې تطبيقوي ترڅو له مدني ټولني سره مرستې غښتلي کړي.^{۱۲۲} بين المللي ډونرانو، د مدني ټولني موسساتو او سيميزي ډلو ته د خپلو برنامو او پروژو د پلان نظارت او ارزونې په برخه کې د گډون زمينه مساعده کړې ده. 	<p>۱، ۴ دگډون پياوړتيا او د مدني ټولني د اداري فساد پر وړاندې د مبارزې د فعالينو ملاتړ د څېړنيزو رسنيو په شمول^{۱۲۰}.</p>

^{۱۲۰} اداره تدارکات ملي (اگست ۲۰۱۶)

^{۱۲۱} د نړيوالي روڼتيا سازمان د لوړ پوړي نړيوالي ټولني د استازي سره مرکه (د ۲۰۱۶ کال د سپټامبر ۱۹ مه نېټه)

^{۱۲۲} د اصلاحاتو ماتريس، سپټامبر (د افغانستان د دولت داخلي کاري سند ته د ۲۰۱۶ کال په سپټامبر کې لاسرسۍ شوی)

۴. د سوداګري وده

د روښتيا نړيوال سازمان سپارښتنه	وضعيت	د ملي يووالي حکومت ژمنه
<ul style="list-style-type: none"> دولت بايد خپله ژمنه د ګټې د مالکيت په هکله د معلوماتو يو عمومي نوم ثبتوني مرکز جوړولو په برخه کې، عملي کړي . 	<ul style="list-style-type: none"> د ګټې د مالکيت په هکله د معلوماتو يو عمومي نوم ثبتوني مرکز شتون نلري. د صنايع او سوداګري وزارت د مرکزي ثبت رياست په ډيټا بېس کې ۱۳۰۰۰۰ شرکتونو جوازونه ثبت شوي دي. ۱۲۴ دې معلوماتو ته د ټولو لاس رسې نشته. صنایعو او سودا ګري وزارت هوډ لري چې د ټولو شرکتونو د مالياتي سيستم د څيړنې لپاره يو (آن لاین) سيستم جوړ کړي. ۱۲۵ 	<p>۱, ۵ دولت د کمپنيو د ګټو د مالکيت د معلوماتو د ثبت عامه مرکزي دفترونه جوړ کړيدي ۱۲۳</p>
<ul style="list-style-type: none"> دولت بايد د ګټې د مالکيت په هکله د معلوماتو يو عمومي نوم ثبتوني مرکز ژمنه وکړي 	<ul style="list-style-type: none"> د قراردادې ډلو هويت ۱۲۷ د تدارکاتو د ملي ادارې په ويب سايت کې خپور شوی. خو د ګټې د مالکيت په هکله معلومات شتون نلري. ملي تدارکاتو اداره وايي چې د قرارداديانو پيژندنه يا هويت د تدارکاتو د ادارې په ويب سايت کې هم خپور شوی دی. ۱۲۸. د ټول ګټو وزارت هوډ لري چې د ټولو زيربنایي پروژو لپاره د تخنيکي معلوماتو په 	<p>۲, ۵ دولت په مالکيت کې د شفافيت د تضمين او د ټولو هغو کمپنيو د کنترول لپاره چې د داراييو په څرخلون کې بوختي دي، اقدام کړی دی. ۱۲۶</p>

۱۲۳ د هيواد بيانيه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۲۴ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

۱۲۵ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

۱۲۶ د هيواد بيانيه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۲۷ لطفا ملي تدارکاتو ويب سايت ته دې مراجعه وشي: www.ppu.gov.af

۱۲۸ اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه ګډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

	شمول يو جامع ډيټابيس جوړ کړي. ^{۱۲۹}	
<ul style="list-style-type: none"> • د ملي وحدت حکومت هغه ژمنې لکه د جواز د صدور او شرايطو بيا کتنه، د ډيرو تشریفاتو کمول، د ملکیت د ځانگړتياوو روښانه کول، د تگلارې د ټينگښت او ساده کول، بايد عملي کړي^{۱۳۶} • د ملي وحدت حکومت د سودا گری د ساده کولو تگلاره د ټولو په واک کې ورکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي وحدت حکومت وايي د سودا گری د چاپيريال د ساده کولو لپاره تگ لاره جوړه شوې ده او د اقتصاد د عالي شورا لخوا هم تائيد او منظور شوې ده.^{۱۳۱} • د ۲۰۱۶ کال د مارچ په مياشت کې د خصوصي سکتور د پراختيا د رياست لخوا د سودا گری يا DBI ځانگړی پلان جوړ شوی دی او د وزيرانو د شورا د منظوری لپاره چمتو دی^{۱۳۲} • د ملي يووالي حکومت ژمنه کړې ده چې تر څو د جواز د صدور شرايطو باندې بيا کتنه وکړي، اضافي تشریفات را کم کړي، د مالکیت ځانگړتياوې روښانه، صادرات آسانه، د اعتماد وړ برق ته لاسرسی او ترانسپورتي ليرد راليرد برابر کړي او همدارنگه د سودا گرو او متشبیينو شخصي امنيت په باب اطمینان حاصل کړي. .^{۱۳۳} • د افغانستان سودا گری د قراردادونو قانون^{۱۳۴}، د سودا گری پرمخ بيولو د ثبت په برخه کې غیر علمي 	<p>۳، ۵ حکومت د کسب کار يا سودا گري کې د آستانتياوو د رامنځته کولو يوه کرنلار جوړوي چې ساختماني جواز ثبتول، د مالياتو ورکول او ثبت او برېښنا ته د لاسرسی او دځمکې د لانجو قضاوت پکې شامل دی او د ۲۰۱۶ کال د دسامبر تر مياشتې به د کابينې لخوا منظور شي^{۱۳۰}</p>

^{۱۲۹} اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

^{۱۳۰} د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۱۳۱} د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/د ماليې وزارت (۲۰۱۶)

^{۱۳۲} اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

^{۱۳۳} چا(۲۰۱۶) د ملي پرمختيا او سولې چوکاټ وايي: دولتي قانوني مراحل معمولاً د منلو وړ اصول لري خو پلي کول يې يو شمير مراحل لري چې رشوت او په کار کې د ښې اغيزې نشتوالي ته زمينه برابروي. د ملي وحدت حکومت ژمنه کوي ترڅو د جواز د اخيستلو شرايط د غیر ضروري مراحلو د له منځه وړلو سره او دساده کولو په موخه يو سودا گری د مديريت د خدماتو د وړاندې کولو يو مرکزي الکترونيکی سيستم په کابل او د ۷ ولايتونو په مرکز کې فعاله کړي.(۲۰۱۶)دافغانستان دولت/د ملي پراختيا او سولې کاري چوکاټ.

^{۱۳۴} (۲۰۱۶) د مالونو د خرڅلاو او سوداگري قراردادونو قانون:(۲۰۱۶) د نړيوالي روڼتيا سازمان ته مراجعه وکړی.

^{۱۳۶} اوس مهال د توکو خرڅلاو اود سودا گری قراردادونو د قانون په رڼا کې تنظيميږي.

	<p>او بیروکراتیک شرایط او طرز العملونه لري. د سوداگري قراردادونو پلي کول یو اور او پیچلی بهیر دی چې رویتیا کمزوری او سوداگر د منازعاتو د حل کولو په خاطر د سوداگری محاکمو څخه زره صبروی.</p> <p>۱۳۵ •</p>	
--	---	--

۵. استخراجی صنایع		
د ملی یووالي حکومت ژمنه	وضعیت	د رویتیا نړیوال سازمان سپارښتنه
<p>۶,۱ د معادنو دقانون اصلاح چی د «د رویتیا نویت» سره سازگاروی</p> <p>۱۳۷</p>	<ul style="list-style-type: none"> • دکانونو اوسنی قانون، د دولت ځینی لور پوري چارواکي په مستقیم او غیر مستقیم ډول د کانونو د جواز له گټي مستثنی کوي. هغه څوک چې په دي لست کي شامل نه دي د پارلمان غري او د مسلح قواوو کارکونکي دي • د کانونو په قانون کي د تغییراتو مسوده له مدني ټولني سره نه ده شریکه شوي. ۱۳۸. • د رپوتونو پر بنسټ، د ((د افغانستان په استخراجی صنایعو کي د رویتیا ابتکار)) فعالیتونو د همغري کولو مسولیت به د جمهوري ریاست دفتر اقتصادي مشاور ته وسپارل شي. ۱۳۹. 	<ul style="list-style-type: none"> • دکانونو په قانون کي د تغییرات (اصلاحات) باید د کمپنیو یا شرکتونو د گټو د ملکیت عمومي نوم لیکنه او کمپنیو د مالیاتو د ورکړي او همدارنگه د کمپنیو د تولیداتو ډیټا خپرول، په ډاگه کړي. • د ملی وحدت حکومت، باید سیمه ایز استخراجی فعالیتونو ارزونه وهڅوي.
<p>۶,۲ حکومت، د شرکت علنی کول (دولت ته د تیلو، گازو معدنی موادو</p>	<ul style="list-style-type: none"> • د رپوتونو پر بنسټ، د پترولیم اوکانونو وزارت د 	<ul style="list-style-type: none"> • پترولیم او کانونو وزارت باید دولت ته د کمپنیو د

۱۳۵ د توکو خرڅلاو او سوداگری قراردادونو قانون د د بوي دعوي طرز العمل په اړه ، وخت او قیمت او بوي لانجی د موثري حل لپاره گنگ دی.

۱۳۷ د افغانستان د سولي او پراختیا ملي چوکاټ/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)

۱۳۸ د رویتیا نړیوال سازمان مرکه د لور پوري دولتي چارواکي سره چی په استخراجی صنایعو کي تخصص درلود

۱۳۹ د اصلاحاتو ماتریس، سپتامبر (دافغانستان د دولت داخلي کاري سند ته د ۲۰۱۶ کال په سپتامبر کي لاسرسی شوی)، د رویتیا نړیوال سازمان مرکه (۲۰۱۶ سپتامبر)

<p>مالياتو د ورکړې ډيټا او همدارنگه د کمپنيو د توليداتو په اړه معلوماتو نشر کړي.</p>	<p>استخراجي صنايعو پراختيايي پلان طرح کړی دی.^{۱۴۱} دې پلان ته د ټولو لاس رسي نشته.</p> <ul style="list-style-type: none"> • د کمپنيو دولت ته د مالياتو د ورکړې ډيټا او همدارنگه د کمپنيو د توليداتو په اړه معلوماتو ته د ټولو لاس رسي نشته.^{۱۴۲} 	<p>پورې اړوند پيسو ورکړه) تقويه کوی تر څو يو نړيوال رپوت ورکونوی ته زمينه برابره شی او همدا راز د عامه پوهی لپاره او دشفافيت د تقویي لپاره پدې ساحه کې کار وشي.^{۱۴۰}</p>
--	---	---

<h3>۶. مساعدت تمويل کننده گان</h3>		
<p>توصیه سازمان شفافیت بین المللی</p>	<p>وضعیت</p>	<p>تعهدات حکومت وحدت ملی</p>
<ul style="list-style-type: none"> • تمويلونکي باید دخپلو مرستو د برنامو د مصرف شوو او تخصیص شوي بودجې په اړه د معلوماتو په گډون موخي، فعالیتونه، پایلي، گټه اخیستونکي او د برنامې د ارزونې رپوت ته د ټولو د لاس رسي زمينه برابره کړي. • تمويل کونکي باید مدني ټولنه دپروگرامونو په جوړولو اوپالیسی په پلي کولو اوله فساد سره د مبارزې په فعالیتونو کې شریک کړي. • تمويلونکي باید د افغانستان دولت دعامة مالي مدیریت سیستمونه تقويه او دا کرنه د خپلو کارو په لومړیتوبونو کې راولي. • تمويلونکي باید له يو بل سره، او همدارنگه د مدني 	<ul style="list-style-type: none"> • د ملي وحدت حکومت وايي: چې د ۲۰۱۶ م کال د جولای دمیاشتي تر ۳۱ می نیټې ۹۳٪ ODA چې د ۲۰۱۶ م مالي کال لپاره ژمنه شوي ده، د پراختيايي مرستو په ډيتابیس کې ثبت شوي دي.^{۱۴۴} • د ارزونې اوڅارني کمیټې په ۲۰۱۶ م کال کې له شپږو لویو تمويلونکو څخه غوښتنه کړې ده تر څو د ملي یووالی له حکومت سره دخپلو پراختيايي لومړیتوبونو برنامې همغږي کړي. له دې ډلې صرف دوو تمويلونکو دا همغږي تائید کړی ده او یاهم ويلي دي چې کار پرې روان دی.^{۱۴۵} 	<p>۷،۱ مرسته کوونکی په افغانستان کې د خپلو مالي مرستو په اړه ټول معلومات د مصارفو په شمول (ولو) که په بودجه کې شامل وی او یا له بودجې بهر وی) وړاند کوی چی هر کال د انکشافی مرستو په ډيتابیس کې د انکشافی مرستو د ریاست لخوا ثبت او درج کیږي.^{۱۴۳}</p>

^{۱۴۰} د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۴۱} د اصلاحاتو ماتریس، سپتامبر (د افغانستان د دولت داخلي کاري سند ته د ۲۰۱۶ کال په سپتامبر کې لاسرسی شوی)، د روڼتیا نړيوال سازمان مرکه (۲۰۱۶ سپتامبر)

^{۱۴۲} Global Witness (2016).

^{۱۴۳} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۱۴۴} د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه د پرمختگ راپور/د مالي وزارت (۲۰۱۶)

^{۱۴۵} اداري فساد پروړاندې د مبارزې د څارني او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶)

<p>ټولني او د ملي وحدت له حکومت سره د فساد په وړاندې د مبارزې په هڅو کې، خپله همغږي تقويه کړي. تمویلونکي باید د وگړو په وسیله نظارت زمینه مساعده او د وگړو د راپور ورکوني کارتونه جوړ کړي. همدارنګه د گډون او حسابورکوني سیستمونه (د مرستې اړوند شکایاتو د اړیکو د کرښو او دې شکایتونو ته د رسېدو لپاره د لازمه زیربناو لرلو په گډون) منځ ته راوړي.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● د ارزونې او نظارت کمیټه رپوټ ورکوي چې د ډیرو تمویلونکو پروژې له بودجه څخه بهر دي او د ملي وحدت حکومت هیڅ راز کنټرول پرې نلري^{۱۴۶} ● ژمنه شویو د اوږد مهاله انکشافی پروگرامو د مرستو ډیټابیس او د هغه محتوا، پایلې، گټه اخیستونکي او د پروگرامونو د ارزونې راپورونه ته د ټولو لاسرسی نه کیږي. ● د ملي یووالي حکومت اوس مهال، د مالیې وزارت په مشرۍ د عامه مالیې مدیریت په برخه کې په یوه ځانگړې نوې لار په دې موخه کار کوي، ترڅو و کولای شي چې د ډونر د مرستو ډیری حصه په دولتي بودجې کې شامله کړي.^{۱۴۷} دغه پلان ته د ټولو لاسرسی نشته. 	
---	---	--

^{۱۴۶} اداري فساد پروراندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمیټه (جون ۲۰۱۶))
^{۱۴۷} د ماتریس اصلاحات (د افغانستان د دولت داخلي کاري اسنادو ته، ۲۰۱۶ سپټمبر کې لاسرسی و شو) د بین المللی روڼتیا سازمان مرکه (۲۰۱۶ سپټمبر)

دويمه ضميمه: د گډون کونکو پروفایل

افغان/بهرني	نارینه/بنځینه	تخصص	سکتور او دنده	تاریخ	مرکه/ رویتیا غونډه /دواړه
بهرنی	نارینه	استخراجی صنایع	د مدني ټولني ارشد غړی	۱۱/۷/۲۰۱۶	مرکه
بهرنی	بنځینه	عدلي او قضايي اصلاحات او استخراجي صنایع	د مدني ټولني ارشد غړی	۲۱/۷/۲۰۱۶	مرکه
افغان	نارینه	له فساد سره مبارزه(ټولو سکتورونو کې)	دولتي لور پوری چارواکی	۲۵/۷/۲۰۱۶	مرکه
افغان	نارینه	له فساد سره مبارزه(ټولو سکتورونو کې) او تفتیش	دولتي لور پوری چارواکی	۳۱/۷/۲۰۱۶	دواړه
بهرنی	نارینه	د قانون ټینګښت او عدلي او قضايي اصلاحات	د نړیوالې ټولني لور پوری چارواکی	۸/۸/۲۰۱۶	مرکه
بهرنی	نارینه	د حکومتداری او قانون ټینګښت	نړیواله ټولنه	۸/۸/۲۰۱۶	مرکه
بهرنی		د قانون ټینګښت	نړیواله ټولنه	۸/۸/۲۰۱۶ ۲۲/۸/۲۰۱۶	دواړه
بهرنی	نارینه	د حکومتداری او قانون ټینګښت	د نړیوالې ټولني لور پوری چارواکی	۱۱/۸/۲۰۱۶	مرکه
بهرنی	نارینه	د قانون ټینګښت	د نړیوالې ټولني لور پوری چارواکی (GIZ) ۱۴۸	۱۱/۸/۲۰۱۶ ۲۲/۸/۲۰۱۶	دواړه
افغان	نارینه	له فساد سره مبارزه(ټولو سکتورونو کې)	دولتي لور پوری چارواکی(د مالي وزارت)	۳۰/۸/۲۰۱۶	مرکه
افغان	نارینه	له فساد سره مبارزه(ټولو سکتورونو کې)	دولتي لور پوری چارواکی	۲۲/۸/۲۰۱۶ ۳۰/۸/۲۰۱۶	دواړه
افغان	نارینه	له فساد سره مبارزه(ټولو سکتورونو کې)	دولتي لور پوری چارواکی	۲۹/۸/۲۰۱۶ ۱۹/۹/۲۰۱۶	مرکه
افغان	نارینه	د ملکي خدمتونو اصلاحات	دولتي لور پوری چارواکی	۲۲/۸/۲۰۱۶	د رویتیا غونډه

دواړه	۲۲/۸/۲۰۱۶ ۱۹/۹/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	تهیه او تدارکات	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	د پارلمان غړی	د قانون ټینګښت او له اداري فساد سره مبارزه	بڅینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	له اداري فساد سره مبارزه	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	د عامه ماليې مدیریت	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه	د بشر حقوق	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه	د قانون ټینګښت او له اداري فساد سره مبارزه	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	خصوصي سکتور	د سوداګري مدیریت	نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	له اداري فساد سره مبارزه او تفتیش	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه		بڅینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه			
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه		نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	د لږکیو حقوق	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه	له اداري فساد سره مبارزه	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	د مدني ټولني ارشد غړی	د سوداګري مدیریت	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه		نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه		بڅه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه	د قانون ټینګښت او قضایي سکتور	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی	د عامه خدماتو اداره	بڅینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولتي لور پوری چارواکی		نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه	د بشر حقوق	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه	د قانون ټینګښت او قضایي سکتور	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه	له اداري فساد سره مبارزه	نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه	د قانون ټینګښت او قضایي سکتور	نارینه	بهرنی
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه	ملکي خدمات	نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړیواله ټولنه		نارینه	افغان
د روڼتیا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	دولت	له اداري فساد سره مبارزه	نارینه	افغان

د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه	د ټاکنو د قانون ټينګښت	نارينه	بهرنی
د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه		نارينه	افغان
د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړيواله ټولنه	له اداري فساد سره مبارزه	نارينه	افغان
د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	مدني ټولنه		نارينه	بهرنی
د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړيواله ټولنه	له اداري فساد سره مبارزه	نارينه	افغان
د روښتيا غونډه	۲۲/۸/۲۰۱۶	نړيواله ټولنه		نارينه	افغان

دریمه ضمیمه: له اداري فساد سره د مبارزې د ۵۰ ژمنو لیست

۱ کټګوري: د ځواب ورکونکي او حساب ورکونکي حکومتداري جوړونه:

په دې کټګوري کې ۱۶ ژمنې موجودې دي، چې په پنځو مختلفو ډلبندیو ترتیب شوي دي: دولت، د عدلي او قضايي سکتور، د فساد سره د مبارزې ادارې او د مدني ټولني برخه اخیستنه.

دولت:

۱. د فساد پر وړاندې د هغو قوانینو تصویب چې د ملګرو ملتونو د سازمان له کنوانسیون سره مطابق وي، فساد جرم وګڼي. ۱۴۹
۲. د اداري فساد پر وړاندې د ملي مبارزې پلان پلي کول او حقوقي کاري چوکاټ ۱۵۰
۳. لږ تر لږه د نوي حکومت ۹۰ سلنه لوړه رتبه چارواکو د اساسي قانون ۱۵۴ مادې که ذکر شوي، د ۲۰۱۶ کال په لومړۍ نیمایي کې خپله شتمني اعلان کړی ده. ۱۵۱ کیدای شي دغه ژمنه «د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ» پر بیانیه غښتلی شي. د قانون ټینګښت ادارو، د مالیاتي ادارو، ګمراتو ته د شتمنیو اعلان لړۍ پراخول.
۴. د عامه ماليې مدیریت لپاره نوي لار چمتو شوي او د ۲۰۱۶ په اخري دویمه کې به خپره شي. ۱۵۲ کیدای شي دغه ژمنه «د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ» د حساب ورکونې او لګښتونو په هکله نوي تدبیرونه د PEFA پر بنسټ (چې د خطر د مدیریت لپاره یوه پېژندل شوې بین المللي وسیله ده)، تغییر او یا غښتلی شي.

عدلي او قضايي سکتور

۵. د عدلي او قضايي اصلاحاتو طرحه به د ۲۰۱۶ کال د دسامبر په میاشت کې خپور شي. ۱۵۳
۶. د څارنوالانو او فاضیانو د طرقې او شمولیت د آزموینې د تیرولو لپاره د تحصیلي مدارکو شرایط معرفي شوي او د قانوني دقت معیارونه زیات شوي دي. ۱۵۴
۷. د ولایتي سترو قاضیانو د ځای پر ځای کولو په شمول، په عدلي او قضايي بنسټونو کې د مقام بدلول او یا د لازمو شرایطو نلرونکو کاندیدانو تقاعد کول د یو خپلواک قضايي انتصابي بنسټ له لوري تر سره کېږي. ۱۵۵
۸. د تدارکاتو په برخه کې د ادارې فساد اړوند قضیې تر قانوني تعقیب لاندې دي. ۱۵۶
۹. له فساد پر ضد د مبارزې یو عدلي او قضايي ځانګړي مرکز جوړ شوی دی. ۱۵۷

۱۴۹ د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶)

۱۵۰ د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶)

۱۵۱ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۵۲ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۵۳ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۵۴ د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)، غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۵۵ د افغانستان د سولې او پراختیا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)، غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۵۶ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۵۷ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)، د هیواد بیانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶)

د فساد پر ضد د مبارزې ادارې

۱۰. د ښه حکومت کولو، دقانون واکمني او فساد سره د مبارزې عالي شورا جوړه شوې او په اغېزمنه توګه فعاليت کوي. ۱۵۸

د دولت په وزارتونو کې اصلاحات (په ۲۰۱۶ ميلادي کال کې د کورنيو چارو، د ترانسپورت او هوانوردې، د کانونو او پتروليم او د عامې روغتيا وزارتونه ۱۵۹) د تصفيې په موخه په لومړيتوب کې ځای لري. له دې سره په څنګ کې نورو وزارتونو ته هم موخې ټاکل شوې دي.

۱۱. په اړونده وزارتونو کې د الکترونيکي ورکړو (د پيسو ورکړه) او الکترونيکي تدارکاتو څخه د ګټې اخستلو وده او پراختيا. ۱۶۰

۱۲. د خيالي کارکوونکو د پېژندلو لپاره د کورنيو چارو وزارت د کامپيوټري بشري منابعو د اطلاعاتو سيستم پلي شوی دی. ۱۶۱.

۱۳. د پوهنې وزارت روانو څيړنو ته د ځواب موندنې په موخه د ټينګ او پراخ بدلون په حال کې دی، تر څو د دې وزارت اړوند د شويو کړنو د دوسيو د قانوني څېړلو لپاره لاره هواره شي. ۱۶۲

۱۴. د پوهنې وزارت اړوند د محاکمې او څيړنو پايلې به د عامو مخته کيښودل شي. ۱۶۳

۱۵. پينځه عايداتي وزارتخوني (ماليه وزارت، کانونو وزارت، صنايع او سودا ګرۍ، د هوا نوردې وزارت، د ترانسپورت وزارت، معلوماتي او تکنالوژي وزارت) د ۲۰۱۵ ميلادي کال تر پايه د اداري فساد سره د مبارزې پلان جوړ کړی دی او ۲۰۱۶ کال د نيمايي څخه يې په پلي کولو پيل کړی دی، د نور وزارتخونو پلانونه به هم د ۲۰۱۶ کال تر پايه جوړ شي. ۱۶۴

د مدني ټولني شريکول

۱۶. له فساد سره د مبارزې په اړه د مدني ټولني له فعالانو سره د دولت همکاري او د اړيکو ټينګول او (د څېړنيزو رسنيو په شمول) ۱۶۵

۲ کټګوري: د اقتصادي حکومتداري ښه والی

په دې کټګوري کې ديارلس ژمني دي. دغه کټګوري، په خپله لمن کې څلور نورې فرعي کټګورۍ لري: استخراجي صنايع، د کمپنۍ د مالکيت روڼتيا، د خصوصي سکتور پرمختګ او د ځمکو له غصب سره مجادله.

۱. د شکايتونو د سيستم جوړول د کانونو د قانون د اصلاح لپاره — په استخراجي صنايعو کې د روڼتيا نوښت. ۱۶۶

۲. دولت، د ټولو طبيعي سرچينو د قراردادونو د ګټې اخيستنې اعلان خپروي، مخکې له دې چې کومې کمپنۍ ته ورکړل شي. ۱۶۷.

۱۵۸ د هيواد بيانیه/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۵۹ غنی (۵ می ۲۰۱۶)

۱۶۰ د افغانستان د سولي او پراختيا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)

۱۶۱

۱۶۲ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۶۳ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۶۴ د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساينه/د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۶۵ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۶۶ د افغانستان د سولي او پراختيا ملي چوکاټ/د افغانستان دولت (۲۰۱۶ سپتامبر)

۱۶۷ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۳. دولت، د سیمې یا سیمه ییز د نظارت د مشاورت اصول او پرنسپونه پلي کوي، خو ډاډ تر لاسه کړي چې سیمي خلک نه دي زیانمن شوي، حقونه ته یې درناوی شوی او لانجې یې په مناسبه توګه حل کيږي. ۱۶۸

۴. حکومت، د شرکت علني کول (دولت ته د تیلو، ګازو معدني موادو پورې اړوند پیسو ورکړه) تقویه کوي تر څو یو نړیوال رپوبت ورکونې ته زمینه برابره شي او همدا راز د ګډې پوهې او دشفافیت د تقویې لپاره پدې ساحه کې کار وشي. ۱۶۹

۵. دولت، د ځینو سترو کمپنیو له خوا په استخراجي صنایعو کې د روڼتیا د نوښت د رپوبت ورکولو له لارې د داوطلبانه علني کولو (د تیلو ګازو او کانونو لپاره دولت ته د ورکړو په باب) ملاتړ کوي. ۱۷۰

۶. دولت، په استخراجي صنایعو د روڼتیا د نوښت د ۲۰۱۶ میلادي کال د نوي معیار (په خاصه توګه د ګټو د مالکیت او د دولتي تولید د ونډو د پلورلو په اړوند د شرایطو او الزاماتو) ملاتړ کوي. ۱۷۱

بهبود شفافیت مالکیت منافع

۷. دولت د کمپنیو د ګټو د مالکیت د معلوماتو د ثبت عامه مرکزي دفترونه جوړ کړيدي. ۱۷۲

۸. دولت، د هغو کمپنیو او نورو حقوقي بنسټونو لپاره د ګټو د مالکیت معلوماتو ته چې د هغوي په قضایي حوزه کې ثبت دي، د قانون د پلي کولو د ادارو د پوره او اغیزمن لاسرسي تضمین کوي. ۱۷۳

۹. دولت، دوه اړخیز تدبیرونه عملي کوي څو ډاډ تر لاسه کړي، چې په یو دوست او ملګري هیواد کې هلته چې (د نوموړې کمپنۍ) ثبت شوي وي، د کمپنیو د ګټو د مالکیت په باب معلوماتو ته د قانون پلي کولو کارکونکي پوره او اغیزمن لاسرسي ولري. ۱۷۴

۱۰. دولت په مالکیت کې دشفافیت دتضمین لپاره او دټولو هغو کمپنیو د کنترول لپاره چې د داراییو په خرڅلون کې بوختي دي؛ اقدام کړی دی. ۱۷۵

د خصوصي سکتور پرمختګ

۱۱. حکومت د کسب کار یا سودا ګري کې د آستانتیاوو د رامنځته کولو پروګرام جوړوي چې ساختماني جواز ثبتول، د مالیاتو ورکول او ثبت او برښنا ته د لاسرسي او دځمکې د لانجو قضاوت پکې شامل دی او د ۲۰۱۶ کال د دسامبر تر میاشتې به د کابینې لخوا منظور شي. ۱۷۶

۱۶۸ غني (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۶۹ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۰ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۱ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۲ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۳ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۴ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۵ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۱۷۶ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۲. د امنیت د تأمین او د ځمکو د غصبولو د پای ته رسیدو لپاره چې د هیواد غریب خلک اغیزمن کوي دولت د ۲۰۱۵ کال د دسمبر په پای کې یو ملي پروگرام پرانیست، څو غیر رسمي استوګنځي وڅېړي او دغه راز د کابل، هرات، کندهار، مزار شریف او جلال آباد په ښارونو کې د مالکیت قبالي په سلو کې سل برابرې کړي. ۱۷۷

۱۳. دولت د «ارضي» تطبیق چې یوه نوي اداره ده او د ځمکو او اوبو دمدیریت لپاره لوړه او ښه تجربه لري، پیل کړیدی. نوموړی اداره د ټولو هغو ځمکو لست چې په غیر قانوني توګه غصب شوی، لا دمخه برابرکړی او په اوسني وخت کې دهغو د قانوني پراوونو په تیارولو بوخت دي څو غصب شوی ځمکې خپلو اصلي مالکانو ته تسلیم شي. ۱۷۸

دغه کټګوري یوویشت ژمني لري او څلور لاندې فرعي کټګوري په خپله لمن کې رانغاړي، د تدارکاتو د رویتیا ښه والی، د مالیاتي کارونو رویتیا، له پیسو مینځلو سره مبارزه، د غلا شویو پیسو بیرته پیداکول او د ډونر (تمویل کوونکي) د مرستو رویتیا

د تدارکاتو د رویتیا ښه والی

د تدارکاتو د رویتیا ښه والی

۱. حکومت، د ټولو با ارزښته قراردادونو لپاره د تهیه او تدارکاتو یو ملي کمیسیون جوړ کړی دی، تر څو د ساختماني قراردادونو د ټنګښت لپاره لاره هواره شي. ۱۷۹

۲. دولت د ملي تدارکاتو په شورا کې یوه تخصصي اداره د عامه کارونو په موخه، جوړه کړې ده. ۱۸۰

۳. دولت، د ملي تدارکاتو په شورا کې یوه تخصصي اداره (چې یو دولتي شرکت دی) د دولتي قراردادونو د مدیریت په موخه جوړه کړې ده. ۱۸۱

۴. دولت، قراردادونه په هغه ویب سایټ کې چې ټول ورته لاسرسی لري، خپاره کړي دي، چې د واحد (قلم) د قیمت په وړاندې د داوطلبی معیارونه ښکاره او د پېرلو قوانین یې توضیح کړي دي. ۱۸۲

۵. د ملي تدارکاتو کمیسیون د خدماتو معیارونه دافغانستان د تدارکاتو د ۲۰۰۹ کال د قانون مطابق (لکه څرنگه چې اصلاح شوی) د ۲۰۱۶ په اخري نیمایي کې تطبیقوي. ۱۸۳

۶. دولت، د هغو بهرنیو کمپنیو لپاره، چې د کورنیو قراردادونو د داوطلبی په بهیر او شتمنیو په پېرېدلو کې ګډون کوي، د ثبت د یو روڼ مرکز دفتر د جوړولو ملاتړ کوي. ۱۸۴

۷. دولت په اوسني وخت کې «د خلاص قرارداد د دیتا معیار» د پرنسیبونو د مرحله یي تطبیق باندې کارکوي او پر لویو پروژو باندې د بنسټیزو کړنو په توګه تمرکز کوي. ۱۸۵

۱۷۷ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۷۸ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۵ مه نېټه)

۱۷۹ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۸۰ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۸۱ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۸۲ غنی (د ۲۰۱۶ کال د می ۱۲ مه نېټه)

۱۸۳ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

۱۸۴ د هیواد بیانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

۸. دولت، په پوره او ټينگ ډاډ سره د مرکزي کمپنيو ډيټابيس جوړ کړی دی، چې ټول ورته لاسرسی لري.^{۱۸۶}

۹. دولت، د مفسدو خارج مرز قراردادونو د معلوماتو د خپرولو لپاره د لارې د پيدا کولو په لټه کې دی.^{۱۸۷}

په مالياتي کارونو کې د روڼتيا بڼه والی

۱۰. دولت، د ۲۰۱۵ کال د دسمبر په مياشت کې يوه کاري گډه ډله گومارلې، ترڅو د مالياتو اړوند ټول اصول او پرېنسيپونه شرحه او په دې برخه کې سپارښتنې، د ۲۰۱۶ کال د جون د مياشتې تر اخره وړاندې کړي، چې دغه اصول او سپارښتنې په دوه اړخيزو بحثونو کې ښکاره شي.^{۱۸۸}

۱۱. دولت، د مالياتو په اړوند د عمومي رپوټ ورکولو د معيارونو، نوبت معرفي کړيدي.^{۱۸۹}

۱۲. دولت د آډيډ مالياتو (Addid Tax Intiative) په نوبت کې شريک شوی دی.^{۱۹۰}

۱۳. دولت، د ماليې د ورکړې څخه د سرغړونکو پر خلاف (د هغو کمپنيو په شمول، چې نه دي توانيدلي له ماليې څخه د کارکونکو د فرار څخه ونيسي) د جزا او نورو اقداماتو د کولو په بيا نوي کولو او څېړنه اخته دی.^{۱۹۱}

۱۴. دولت، د مالياتي معلوماتو د وړاندې کولو په اړه له هيواد نه هيواد ته د عمومي رپوټ ورکولو د نړيوالې ژمنې د پراختيا، ملاتړ کوي.^{۱۹۲}

له پيسو مينځلو سره مبارزه او بېرته د غلا شوو شتمنيو پيدا کول

۱۵. دولت، د خصوصي - عامه (دولتي) د همکاريو د معلوماتو شريکول، اداري قانون پلي کولو او مالي سکتور ته پراخوالی ورکوي، چې د فساد اړوند پيسو مينځل کشف کړي او مخه يې ونيسي.^{۱۹۳}

۱۶. دولت له ټولو هيوادونو سره، جوخته همکاري لري، ترڅو په يادو برخو کې معلومات ولري او د بين المللي مينځل شويو پيسو په وړاندې اقدامات کوي.^{۱۹۴}

۱۷. دولت د شتمنيو د بېرته پيدا کولو قانون، د راسخ اعتقاد د نشتوالي او ناڅرگندو شتمنيو د سپارښتنو د معرفي کولو پر بنسټ، د ځواکونو د توقيف له لارې پياوړی کوي.^{۱۹۵}

۱۸. دولت، د غلا شويو شتمنيو د روڼ او حسابورکونکي مديريت لپاره، يو بين المللي تاييد شوی دستورالعمل ته پرمختگ ورکوي.^{۱۹۶}

۱۹. دولت د متاثره شويو هيوادونو د توان د ورکړې د اصولو او پرېنسيپونو د پرمختگ په لټه کې دی، ترڅو ډاډه شي چې دغه ډول ورکړې په خوندي، مناسب او په روڼتيا سره ترسره کيږي.^{۱۹۷}

^{۱۸۶} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۸۷} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۸۸} د دوه اړخيزه حساب ورکونې له لارې په ځان بساينه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

^{۱۸۹} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۰} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۱} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۲} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۳} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۴} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۵} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۶} د هيواد بيانیه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۶ می)

^{۱۹۷} بيانیه مملکت/دولت افغانستان، اجلاس مبارزه با فساد اداری، لندن (۲۰۱۶)

له افغانستان سره د تمویل کونکو د مرستو رویتیا

۲۰. ډونر تمویل شوي قراردادیان، CBR د دولتي مقياسونه (د نتایجو پر بنسټ د ظرفیت لوړوالی) د فني مرستو د حساب په شکل څیړي. ۱۹۸

۲۱. مرسته کونکی په افغانستان کې د خپلو مالی مرستو په اړه ټول معلومات د مصارفو په شمول (ولو که په بودجه کې شامل وی او یا له بودجې بهر وی) وړاند کوی چی هر کال د انکشافی مرستو په دیتابیس کې د انکشافی مرستو د ریاست لخوا ثبت او درج کېږي. ښ دا پروسه د ۲۰۱۵ په آخره کې شروع شوه. ۱۹۹

۱۹۸ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)
۱۹۹ د دوه اړخیزه حساب ورکونې له لاری په ځان بساینه/ د افغانستان دولت (۲۰۱۵)

Transparency International
International Secretariat
Alt-Moabit 96, 10559 Berlin, Germany

Phone: +49 30 34 38 200

Fax: +49 30 34 70 39 12

ti@transparency.org

www.transparency.org

blog.transparency.org

facebook.com/transparencyinternational

twitter.com/anticorruption